

5036
WOŁYŃSKIE TOWARZYSTWO PRZYJACIÓŁ NAUK

SPRAWOZDANIE
Z DZIAŁALNOŚCI
WOŁYŃSKIEGO TOWARZYSTWA
PRZYJACIÓŁ NAUK

za lata 1935–1937.

Ł U C K

1 9 3 8

NAKŁADEM WOŁYŃSKIEGO TOWARZYSTWA PRZYJACIÓŁ NAUK

Z ZASIŁKU FUNDUSZU KULTURY NARODOWEJ

WOŁYŃSKIE TOWARZYSTWO PRZYJACIÓŁ NAUK

SPRAWOZDANIE
Z DZIAŁALNOŚCI
WOŁYŃSKIEGO TOWARZYSTWA
PRZYJACIÓŁ NAUK

za lata 1935–1937.

INSTYTUT
BADAŃ LITERACKICH PAN
BIBLIOTEKA
80-330 Warszawa, ul. Nowy Świat 73
Tel. 26-68-63

Ł U C K

1 9 3 8

NAKŁADEM WOŁYŃSKIEGO TOWARZYSTWA PRZYJACIÓŁ NAUK
Z ZASIŁKU FUNDUSZU KULTURY NARODOWEJ

G.F. 13 036

DRUKARNIA PAŃSTWOWA w ŁUCKU. 793 25.V-38.

Sprawozdanie ogólne.

W styczniu 1935 r. zostało powołane do życia Wołyńskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, jako instytucja, mająca za-
dość uczynić potrzebie organizacji i skupienia pracy naukowej
na terenie województwa wołyńskiego. Oddalone od uniwersy-
teckich ośrodków nauki, nie posiadające oparcia o żadną orga-
nizację miejscową, która by rozwijała szerszą działalność kultu-
ralną,—było Towarzystwo nasze zmuszonym do szukania i usta-
lania szlaków swej działalności wśród ciągłego borykania się
z trudnościami finansowymi. Zdane wyłącznie na własne siły,
mierzyło je na zamiary, dążyło przede wszystkim nie do błys-
kotliwości w poczynaniach, ale do okrzepnięcia, do wytworze-
nia ośrodka pracy badawczej, który by zapewnił w przyszłości
oparcie dla wszelkich poczynąń naukowych.

Pierwszy tedy wysiłek Towarzystwa był skierowany do
utworzenia i należytego zorganizowania warsztatów pracy nau-
kowej. W ciągu dwóch lat, 1935—1936, zdołano uruchomić, od-
powiednio wyposażyć i obsadzić siłami fachowymi cztery pra-
cownie.

W r. 1935 przejęto od Towarzystwa Biblioteki Publicznej
w Łucku księgozbiór, który, powiększony w następnych latach
i dopełniony działem rękopisów, stał się największą ksiąźnicą
na terenie Wołynia. W tymże roku Towarzystwo Muzeum Wo-
łyńskiego przekazało Towarzystwu Przyjaciół Nauk swoje zbiory,
które stały się główną podstawą dzisiejszego Muzeum Wołyń-
skiego, pomyślanego jako centrum muzealne dla całego woje-
wództwa. Wreszcie w r. 1935 otwarto pracownię przyrod-
niczą w Łucku, koncentrującą badania nad florą i entomofauną
Wołynia.

Zakończywszy ten pierwszy etap swych prac, Towarzyst-
wo przystąpiło do planowej organizacji badań Wołynia w moż-

liwie wszechstronnym zakresie, z których prace prowadzone w kierunku archeologicznym, archiwalnym, etnograficznym, entomologicznym, botanicznym i ekonomicznym mogą się już wykazać wcale pokaźnym dorobkiem. Powoli zaczął się nawiązywać kontakt z szeregiem instytucji naukowych, który pozwoli w przyszłości na stopniowe rozszerzanie i pogłębianie zasięgu prac badawczych. To należy podkreślić, jako bodaj **największe osiągnięcie**, uzyskane w okresie sprawozdawczym. Towarzystwo weszło w bezpośredni kontakt z następującymi instytucjami: Państwowy Instytut Geologiczny, Polska Akademia Umiejętności, Zakład Prehistorii U. J., Zakłady Antropologii U. J. K. we Lwowie i U. J. w Krakowie, Wydział Archiwów Państwowych, Państwowa Rada Ochrony Przyrody, Związek Entomologów Polskich, Związek Muzeów w Polsce, Towarzystwo Numizmatyczno-Archeologiczne w Krakowie, Związek Numizmatyków Lwowskich, Instytut Gospodarczy Ziemi Wschodnich przy T-wie Rozwoju Ziemi Wschodnich w Warszawie, Instytut Społeczny w Warszawie, Izba Przemysłowo-Handlowa w Lublinie, Towarzystwo Naukowe we Lwowie.

Fakt owej współpracy należy podkreślić jeszcze dlatego, że sieć nawiązanych kontaktów nie tylko zbliża Wołyń pod względem kulturalnym do całości ziem Rzeczypospolitej, ale tym samym wzbudza zainteresowanie Wołyniem. W tym stanie rzeczy Towarzystwo staje się nieraz pośrednio inspiratorem szeregu nowych poczynań naukowo-badawczych na Wołyniu.

Dopiero na tym tle Towarzystwo zakresliło sobie plan działalności wydawniczej, która po dłuższych przygotowaniach wstępnych zostanie rozpoczęta w r. 1938. Dotychczas Towarzystwo, prócz jednej broszury informacyjnej o wieży entomologicznej w Siekierzycach, finansowało jedynie wydawnictwo odbitek rozpraw i artykułów, ogłaszanych przez członków T-wa w wydawnictwach fachowych. Z rokiem 1938 Towarzystwo zamierza przystąpić do publikowania dwóch wydawnictw ciągłych, a to: sprawozdań z działalności T-wa i sprawozdań z prac przyrodniczych, organu Komisji Przyrodniczej W. T. P. N. Z zakresu nauk humanistycznych ukażą się niebawem w druku pamiętniki Ignacego Radlińskiego, zaawansowane zaś są prace wstępne nad wydaniem całości K. Pułaskiego „Kroniki polskich

rodów szlacheckich Wołynia, Podola i Ukrainy" oraz najstarszej księgi miejskiej m. Równego. Z dziedziny ekonomii gotowa jest jedna praca, dotycząca rolnictwa.

Nie poprzestając na podanych powyżej pracach wewnętrznych, Towarzystwo przystąpiło do organizacji i skupiania pod swoją egidą wszystkich tych instytucji, których działalność, choćby bardzo fragmentarycznie, dotyka zagadnień naukowych lub kulturalnych. Akcję tą zapoczątkowano i prowadzi się w tym przeświadczeniu, że Wołyń, dysponujący bardzo małą liczbą jednostek objawiających zainteresowania naukowe, nie stać na rozdrabnianie wysiłków w tej dziedzinie. Towarzystwo, po licznych próbach, przyszło dalej do przekonania, że rozszerzenie jego działalności i wciągnięcie do pracy naukowej większego grona osób może wydać rezultaty jedynie przy zastosowaniu tej pośredniej drogi. Jako realne wyniki należy tu podać: 1) porozumienie i ścisłą współpracę z Okręgiem Wołyńskim Polskiego T-wa Krajoznawczego w sprawie organinacji sieci muzealnej i racjonalnej polityki muzealnej na Wołyniu, 2) współpraca z Kołem Łuckim Towarzystwa Polonistów, która uzewnętrzniła się a) we wspólnym urządzaniu posiedzeń naukowych, b) w udziale aktywnym w pracach zawiązanego z inicjatywy tegoż Koła w r. 1937 Wołyńskiego Komitetu uczczenia pamięci J. I. Kraszewskiego, 3) udzielaniu materiałów w zakresie bibliografii Wołynia redakcji Rocznika Wołyńskiego, wydawnictwa Z. N. P.

Towarzystwo żywi nadzieję, że na tej drodze nastąpi uaktywnienie bieżącego życia naukowego w poszczególnych komisjach, które dotychczas rozwijało się dość słabo. Droga do tego wiedzy przez szersze zainteresowanie społeczeństwa działalnością Towarzystwa i udział w niej coraz liczniejszego grona pracowników naukowych, tak z terenu Wołynia jak i całej Rzeczypospolitej. W ciągu trzechletniej działalności W. T. P. N., przystąpiło jako członek do Polskiego Towarzystwa Prehistorycznego w Poznaniu i Towarzystwa Numizmatycznego w Krakowie. Delegaci Towarzystwa brali udział w Akademii ku uczczeniu ś. p. Marii Skłodowskiej-Curie w Warszawie (1.IV 1935), w I Zjeździe Naukowym, poświęconym Ziemiom Wschodnim (20—21. IX. 1936); w Zjeździe Związku Muzeów w Polsce we Lwowie (8—10 VI. 1937).

Stan materialny Towarzystwa w trzechleciu sprawozdawczym kształtował się dość nierównomiernie. Rok pierwszy istnienia W. T. P. N. charakteryzował się szukaniem trwałych podstaw finansowych, tym konieczniejszych, że Towarzystwo mieści się w wynajmowanym lokalu, co pociąga za sobą zwiększenie wydatków administracyjnych. Załączone sprawozdanie kasowe ilustruje wpływy i wydatki Towarzystwa. Jeśli chodzi o wpływy, w ogromnej części pochodzą one z terenu Wołynia a) jako subwencje samorządowe, b) dotacje Funduszu Pracy na zatrudnienie personelu pomocniczego, c) składki członkowskie. Wpływy powyższe, wraz z dochodami własnymi Towarzystwa, były zużytkowane na pokrycie wydatków rzeczowych.

Jeśli chodzi o pomoc Towarzystwu ze strony Rządu w pierwszym rządzie należy wymienić Fundusz Kultury Narodowej, ze specjalnym przeznaczeniem na wydawnictwa, następnie Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, z przeznaczeniem na bibliotekę, Fundusz Pracy, subwencjonujący badania geologiczne.

Osobno należy wymienić szereg ofiarodawców, którzy w zrozumieniu ważności istnienia Towarzystwa pośpieszyli z wydatną pomocą. W latach 1935—1937 złożyli na rzecz Towarzystwa:

Pocztowa Kasa Oszczędności	1.500 zł.
Państwowy Bank Rolny	1.000 „
Powszechny Zakład Ubezpieczeń Wzajemnych	800 „
Bank Gospodarstwa Krajowego	800 „
Komunalne Kasy Oszczędności woj. wołyńskiego	350 „
Wojewoda Wołyński	300 „
Izba Przemysłowo-Handlowa w Lublinie	150 „
Monopol Loterii Państwowej	100 „

Największą bolączką Towarzystwa jest, prócz niedostatecznych środków finansowych, których brak hamuje na jednym odcinku wydatniejszą pracę, — przede wszystkim brak własnego gmachu, w którym mogłyby znaleźć odpowiednie zabezpieczenie i rozmieszczenie coraz wzrastające zbiory Towarzystwa, jak również mogłyby się zogniskować życie naukowe T-wa; w tym kierunku zostały w 1937 r. nawiązane wstępne rozmowy z Ministerstwem W. R. i O. P. w sprawie budowy własnego gmachu.

W okresie sprawozdawczym skład zarządu był następujący:

Prezes Józef Śleszyński (Łuck)
Wice-prezes Jakub Hoffman (Równe)
Sekretarz dr. Al. Jaworczak (Łuck)
Skarbnik Jan Kościółek (Łuck)
Członkowie: pułk. Jan Ciałowicz (Warszawa)
 dr. Stefan Macko (Łuck)
 dr. Zdzisław Opolski (Krzemieniec)

Przewodniczący Komisji:

Humanistycznej — po rezygnacji p. Jakuba Hoffmana vacat.
Funkcje zastępcze sprawuje dr. J. Nieć.
Przyrodniczej—dr. Stefan Macko.
Ekonomicznej—inż. Stanisław Boryssowicz.
Podkomisji rolnej—Tadeusz Krzyżanowski.
Muzealno-Bibliotecznej — Jan Leszczyński.

Zakłady naukowe:

Kierownik administracyjny Zakładów
Naukowych i Biblioteki — dr. Julian Nieć.
Kustosz Muzeum — mgr. Jan Fitzke.
Kierownik Pracowni Przyrodniczej — dr. Stefan Macko.
Kierownik Stacji Entomologicznej — inż. Jerzy Pronin.

Rada Naukowa.

Rada Naukowa Towarzystwa została ukonstytuowana w następującym składzie: 1) J. Ciałowicz ppułk. dypl. w Warszawie, 2) dr. J. Czerniatowiczowa w Łucku, 3) W. Djakonenko, b. prof. Uniwersytetu w Pradze, urzędnik Wydziału Samorządowego W. U. W., 4) dr. J. Dutkiewicz konserwator wojewódzki w Lublinie, 5) J. Hoffman poseł na Sejm i redaktor Roczników Wołyńskich, 6) dr. M. Jasiński, prezes Towarzystwa Lekarskiego w Łucku, 7) dr. A. Jaworczak, prof. Gimnazjum Państwowego w Łucku, 8) dr. L. Kisiel, dyrektor Gimnazjum Państwowego we Włodzimierzu, 9) inż. W. Lenkiewicz w Łucku, 10) dr. St. Lipiński w Zaturcach pow. horochowskiego, 11) dr. S. Macko, prof. Gimnazjum Państwowego w Łucku, 12) F. Mączak, prof. Liceum Krzemienieckiego, 13) dr. Julian Nieć, kierownik Biblioteki W. T. P. N. w Łucku, 14) inż. arch.

J. Nowak w Łucku, 15) dr. E. Nowicki, kurator Okr. Szkolnego Wołyńskiego, 16) dr. Z. Opolski, prof. Liceum Krzemienieckiego, 17) J. Poniatowski, dyrektor Biura Ekonomicznego Prezydium Rady Ministrów, 18) K. Przemyski, prof. Gimnazjum Państwowego w Łucku, 19) Br. Rakowski, pułkownik dyplom. w Warszawie, szef Wojskowego Biura Historycznego, 20) S. Sheybal, prof. Liceum Krzemienieckiego, 21) inż. S. Tymoszenko, b. rektor Instytutu Politechnicznego w Podjebradach, prezes Towarzystwa im. Piotra Mohyły i poseł na Sejm R. P.

W dniu 1. I. 1938 Wołyńskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Łucku liczyło członków:

wspierających . .	16
czynnych . . .	21
zwyczajnych . .	61
<u>razem</u>	97

SPRAWOZDANIE
Z DZIAŁALNOŚCI KOMISYJ
WOŁYŃSKIEGO T-WA PRZYJCIÓŁ NAUK
za lata 1935 — 1937.

SPRAWOZDANIE
Z DZIAŁALNOŚCI KOMISJI HUMANISTYCZNEJ
za lata 1935—1937

Charakterystyka ogólna. Komisja humanistyczna, obejmująca największy i najróżnorodniejszy zakres zagadnień, nie zdołała dotychczas, mimo przedsięwziętych prób, wyłonić specjalnych podkomisji, czy sekcji. Przyczyna tkwiła w stosunkowo niewielkiej ilości członków, których współpracy nie należało rozpraszać. Wychodząc z tego założenia, Komisja ustaliła trzy zasadnicze kierunki swej działalności, ściśle uzależnione tak od hierarchii potrzeb, jak i od przygotowania naukowego i technicznego członków. Kierunki tej działalności objęły dziedziny: archiwalną, archeologiczną i etnograficzną.

I. PRACE ARCHIWALNE.

W ciągu omawianego trzechlecia doprowadziły do utworzenia wcale zasobnego działu rękopisów przy bibliotece T-wa przez co z jednej strony uchroniono szereg cennych dokumentów od zniszczenia, z drugiej stworzono zaczątki warsztatu badań źródłowych nad przeszłością Wołynia. Ustalono następujące wytyczne:

- a) rejestrację archiwaliów wołyńskich,
- b) inwentaryzację zbiorów prywatnych,
- c) rejestrację materiałów dotyczących Wołynia w archiwach i zbiorach poza wołyńskich,
- d) współpracę z odpowiednimi instytucjami w zakresie polityki archiwalnej na Wołyniu.

Działalność prowadzona w myśl tych założeń przedstawia się następująco:

Rok 1935.

1) Za pośrednictwem Urzędu Wojewódzkiego Wołyńskiego wystosowano do starostw ankietę w sprawie archiwów gminnych. Odpowiedzi nadeszło 9 z czego 3 pozytywne. W wyniku tej ankiety Towarzystwo przyjęło w r. 1937 archiwum gminy Katerburg.

2) 28.II dr. J. Nieć przeprowadził poszukiwania archiwalne w cerkwi wsi Bajowa, pow. Łuck, rejestrując księgi metrykalne z pocz. XIX w. i 1 ewangeliarz.

3) 7.III dr. J. Dutkiewicz przejął archiwum cerkiewne w Kisoryczach, pow. Sarny, obejmujące materiały z XIX—XX w.

4) 14.IV p. Z. Leski przeprowadził poszukiwania archiwalne w cerkwi wsi Nieświcz, pow. Łuck, dostarczając 1 księgę metrykalną z XVIII w.

5) 16.V dr. J. Nieć przejął w Dubnie archiwum miejskie.

6) 26.VI dr. J. Dutkiewicz i dr. J. Nieć przeglądnęli archiwum kościoła rz.-kat. w Tajkurach, pow. Zdołbunów, komunikując o jego stanie Kurji Biskupiej rz.-kat. w Łucku.

7) 6—12.VII dr. J. Dutkiewicz i dr. J. Nieć przedsięwzięli wycieczkę archiwalną do Krzemieńca, Poczajowa, Wiśniowca i Dermania, celem zorientowania się w tamtejszych archiwach. Zapoznano się z rękopisami Biblioteki Liceum Krzemienieckiego, jak również z archiwum Ławry Poczajowskiej, z którego wyłorzystano rękopisy dotyczące historii budowy cerkwi i drukarni. W klasztorze prawosławnym w Dermaniu, jakoteż w klasztorze OO. Karmelitów w Wiśniowcu, stwierdzono zupełny brak materiałów rękopiśmiennych.

8) 15—17.IX dr. J. Nieć przejął archiwalia z Muzeum im. Ks. Ostrogskich w Ostrogu.

Rok 1936.

1) Zinventaryzowano archiwa prywatne: Grotowskich h. Przerowa, Ordów h. Ostoja, archiwum skazinieckie Markowskich i materiały archiwalne, znajdujące się w Gimnazjum Państwowym w Kowlu. Pracy powyższej dokonali: dr. J. Dutkiewicz, A. Dublański i dr. J. Nieć.

2) 16—18.IV dr. J. Nieć przegłądał w archiwum Potockich w Łąncucie materiały dotyczące Wołynia, składając o ich zawartości sprawozdanie na posiedzeniu T-wa.

3) 28.V dr. J. Nieć, jako delegat Towarzystwa, zapoznał się ze stanem reszty archiwum Chodkiewiczów w Młynowie. W wyniku rozmów z właścicielami, Towarzystwo wystąpiło do Muzeum Narodowego w Krakowie i Wydziału Archiwów Państwowych w Warszawie z propozycją połączenia archiwum ze zbiorami młynowskimi w Krakowie

4) 17.XI dr. J. Nieć przegłądał archiwum Bractwa Podniesienia św Krzyża w Łucku, które następnie zostało zdeponowane w Towarzystwie.

5) 4.XII delegat Towarzystwa dr. J. Nieć omówił w Wydziale Archiwów Państwowych sprawę przekazania archiwum Chodkiewiczów w Młynowie do Krakowa.

Rok 1937.

1) Marzec — mgr. Zb. Rewski przegłądał archiwum parafialne w Dąbrowicy, pow. Sarny, informując o jego stanie i losach biblioteki popijarskiej.

2) Lipiec — mgr. Zb. Rewski przegłądał archiwum kościoła rz.-kat. w Turzysku, pow. Włodzimierz, sporządzając sumariusz materiałów dotyczących tamtejszej szkółki parafialnej.

3) Lipiec — dr. Al. Jaworzczak przegłądał archiwum kościoła rz.-kat. w Radziechowie, pow. Luboml, również zestawiając materiały do tamtejszej szkoły OO. Augustianów.

4) 17.VIII prof. dr. L. Białkowski, delegat Wydziału Archiwów Państwowych zapoznał się w obecności delegata Towarzystwa dr. J. Niecia ze stanem archiwum w Młynowie i ustalił sposób przyjęcia tegoż.

5) 25—28.IX delegowany przez Towarzystwo dr. J. Nieć pomagał czynnie delegatom Wydziału Archiwów Państwowych pp. dyr. W. Łopacińskiemu i dr. A. Moraczewskiemu przy wybrakowaniu i ekspedycji archiwum Chodkiewiczów w Młynowie.

6) 15.XII mgr. Zb. Rewski i dr. J. Nieć zapoznali się z rękopisami Biblioteki Kapituły Rz.-Kat. w Łucku celem ewentualnego ich ziwentaryzowania.

Literatura.

- 1) Nieć J., Dawne archiwa wołyńskie—„Wołyń” Nr 14/1935.
- 2) Hoffman J., Dawne archiwa wołyńskie—„Wołyń” Nr 15/1935.
- 3) Nieć J., Zbiory archiwalne Wołyńskiego T-wa Przyjaciół Nauk — „Wołyń” Nr 6/1936.
- 4) Nieć J., Archiwalia wołyńskie w Łańcucie — „Wołyń” Nr 24/1936.
- 5) Nieć J., Dział rękopisów Biblioteki Wołyńskiego T-wa Przyjaciół Nauk w Łucku, Warszawa 1937.

II. PRACE ARCHEOLOGICZNE.

A) Badania terenowe.

Rok 1935.

Derewiane, pow. Równe. 16—20.IX p. Z. Leski zbadał na polu Zachara Jaceni dwa szkieletowe groby, należące do późnego okresu wpływów rzymskich, bogato wyposażone w ceramikę i ozdoby. Znaleziona przy tej sposobności brązowa, połączana misa została chwilowo zdeponowana w Państwowym Muzeum Archeologicznym w Warszawie.

Rok 1936.

Gródek, pow. Łuck. 20—30.IX mgr. J. Fitzke zbadał wczesnohistoryczny kurhan, grób scytyjski i kilka ziemianek neolitycznych na polu wieśniaka Pęcaka.

Korszów, pow. Łuck. 15—20.IX mgr. J. Fitzke wspólnie z p. Z. Leskim dokończyli rozpoczęte w r. 1934 przez dr. Z. Karpińską badania na wczesnohistorycznym grodzisku, w czasie których odkryto kilka ziemianek, a na polu J. Hryniuka rozkopano wczesnohistoryczną ziemiankę.

Łuck, (przedm. Hnidawa). 19—27.VIII mgr. J. Fitzke zbadał na terenie cegielni Gliklicha 7 wczesnohistorycznych ziemianek.

Rok 1937.

Horodyszczce, gm. Silno, pow. Łuck. 4—5.VIII mgr. J. Fitzke wspólnie z prof. K. Przemyskim i kier. szkoły p. Sałackim zbadał jeden z kilku występujących tam wczesnohistorycznych kurhanów, oraz splanował duże wczesnohistoryczne grodzisko.

Łuck, (przedm. Hnidawa). 19—26.IV i 12—26.X p. Z. Leski w dalszym ciągu prowadził badania rozpoczęte w ub. r., których wynikiem było odkrycie w kilku punktach na terenie cegielni Gliklicha ziemianek wczesnohistorycznych kultury trzcinieckiej i starszej kultury ceramiki wstęgowej.

Łuck, (przedm. Hnidawa) ul. Krzyżowa. 22—24.X p. Z. Leski zbadał na gruncie p. Starczewskiego dużą, wczesnohistoryczną ziemiankę z dwoma paleniskami.

Łuck, ul. Piłsudskiego 161. 5—17.IV mgr. J. Fitzke i p. Z. Leski przeprowadzili badania, które doprowadziły do odkrycia 6 ziemianek z okresu wczesnohistorycznego, oraz stwierdzenia śladów kultury ceramiki wstęgowej i sznurowej.

Poddębce, pow. Łuck. 12—14.VIII i 2—10.XI mgr. J. Fitzke przeprowadził dla Komisji Antropologii i Prehistorii P. A. U. w Krakowie zbadanie 35 wczesnohistorycznych, niewielkich kurhanów na polu J. Krotiuka, z których materiał kostny został przekazany Zakładowi Antropologii U. J. w Krakowie.

Torczyn, pow. Łuck. Na wiosnę w 1937 roku, w czasie wywożenia piasku na drogi gminne z pola majątku p. W. Żmijewskiej, odkryto przypadkowo kilka szkieletowych grobów kultury ceramiki sznurowej. W związku z tym, jesienią, 8—15.X mgr. J. Fitzke przeprowadził w Torczynie systematycznie badania, odkrywając 19 dalszych grobów, bogato wyposażonych w broń, ozdoby i naczynia.

Ujście, pow. Kostopol. 1—18.VII W majątku p. St. Załęskiego zbadał mgr. J. Fitzke kilka wczesnohistorycznych kurhanów, znajdujących się w dwóch grupach, t. j. na skraju lasu na t. zw. Mogiłkach i na polach przysiółka Szopy; trzecią grupę niewysokich kurhanów, w liczbie kilkudziesięciu, stwierdzono na pastwisku chłopskim, położonym od strony południowej wsi Ujście. Równocześnie w tym samym czasie zwiedzono wczesnohistoryczne grodziska w Bielczakach i Mareninie, zamek w Hubkowie, oraz odkryto w Mareninie (w lesie i na wsi) kilka kurhanów, zaś w Ujściu (futury), na polu Burczynia Wasyla neolityczne ziemianki. Zaznaczyć przy tym należy, że całkowite koszty badań terenowych w Ujściu pokrywał p. St. Załęski.

Walentynów, pow. Łuck. W związku z przypadkowym odkryciem szkieletowego grobu kultury ceramiki sznurowej jesienią 1936 r. na polu wieśniaka Kostiuka w Walentynowie, przeprowadził tamże mgr. J. Fitzke w czasie 2—8.X systematyczne poszukiwania, które przyczyniły się do odkrycia 10 ziemianek wczesnohistorycznych, o czworokątnym lub owalnym zarysie i czterech ziemianek kultury ceramiki wstęgowej.

Zielenica, pow. Sarny. Na skutek zgłoszenia Urzędu Konserwatorskiego przeprowadził mgr. J. Fitzke 9—12.V na niewielkiej wydmie pod lasem próbne przekopy, stwierdzając tu i ówdzie ślady zniszczonych, przedhistorycznych grobów ciałopalnych. W sąsiedniej wsi *Połowli* odkryto w tym samym czasie na wydmie bogatą pracownię krzemioną.

W czerwcu 1937 roku prof. U. J. dr. T. Sulimirski przeprowadził z ramienia Woł. T-wa Przyjaciół Nauk w Łucku systematyczne poszukiwania na terenie południowej części pow. krzemienieckiego w następujących miejscowościach: *Buhtów*, gdzie rozkopano dwa neolityczne kurhany kultury ceramiki sznurowej, *Łozy*, gdzie zwiedzono grodzisko i zbadano niewielką mogiłę, *Bodaki*, gdzie na uroczysku „Zachorody” rozkopano mogiłę najprawdopodobniej średniowieczną, *Szpikołosy*, gdzie na wzgórzu zw. „Góra Lutra” rozkopano jedną większą i 2 małe, wczesnohistoryczne mogiły, *Wilja*, *Bryków*, gdzie zbadano kurhany. Ponadto odkryto kilka nowych stanowisk i zwiedzono cały szereg miejscowości i uroczysk, w których, według archeologa rosyjskiego Antonowicza (Arch. karta woł. gub.), winny znajdować się kurhany, względnie grodziska przedhistoryczne.

W tym samym roku na zaproszenie Woł. T-wa Przyj. Nauk w Łucku dr. G. Leńczyk, delegat Muzeum Archeologicznego P. A. U. w Krakowie, zwiedził i zapoznał się z charakterem całego szeregu wczesnohistorycznych grodzisk i zamczysk, rozsianych na terenie Wołynia, głównie nad rzekami Stubłem, Horyniem i Ikwą.

W roku 1937 przeprowadzał badania archeologiczne z ramienia Państwowego Muzeum Archeologicznego w Warszawie członek T-wa p. J. Hoffman. Materiał z badań w *Drozdowie*,

p. Równe, *Dzierżbicach*, p. Równe i *Stydyniu Wielkim*, p. Kostopol ofiarował p. Hoffman do Muzeum T-wa

Zebrany w czasie badań materiał antropologiczny zostaje odsyłany do Zakładu Antropologii U.J. w Krakowie, gdzie poddany naukowemu opracowaniu, referowany jest na posiedzeniach Komisji Antropologii i Prehistorii P. A. U.

B) Wycieczki wywiadowcze.

Rok 1936.

Kulczyn, pow. Łuck. Na wydmie, położonej na prawym brzegu starego koryta Styru, odkrył mgr. J. Fitzka 3—5.IX ślady kultury łużyckiej, w postaci kilkudziesięciu fragmentów naczyń.

Wyszków pow. Łuck. 12.IX mgr. J. Fitzke wspólnie z p. Z. Leskim przeszukał w Wyszkowie pola, położone między korytem Styru a drogą do Żydyczyna, gdzie na przestrzeni 1 km znaleziono większą ilość neolitycznego i wczesnohistorycznego ceramicznego materiału, stwierdzając tu i ówdzie, np. na działkach Makotry i Nawrockiego, istnienie ziemianek z wspomnianych wyżej okresów.

Zmieniniec, pow. Łuck. Towarzystwo, poinformowane przez p. Staniewicza o niszczeniu grodziska w Zmienińcu, wydelegowało mgr. J. Fitzkego, który stwierdził 1.X na miejscu zniszczenie niemal w zupełności grodziska wskutek przeprowadzenia przez nie drogi gminnej w kierunku Łucka.

Markostaw, pow. Włodzimierz. Na prośbę Urzędu Konserwatorskiego T-wo wydelegowało mgr. J. Fitzkego, który w dn. 16.X stwierdził na polu wieśniaka Puca zniszczenie trzech niewysokich kurhanów neolitycznych.

Rok 1937.

Białystok, pow. Łuck. 10.IV na wysokim występie lessowym, na którym obecnie wznosi się prawosławna cerkiew, stwierdził mgr. J. Fitzke duże, wczesnohistoryczne grodzisko.

Chołoniewicze, pow. Łuck. 3—4.IV na terenie cmentarza katolickiego, w majątku p. H. Kerna, stwierdził mgr. J. Fitzke istnie-

nie czterech niewielkich kurhanów wczesnohistorycznych. Dwa z nich zostały zniszczone przez miejscową ludność.

Derewiane, pow. Równe. 1.V w celu kontynuowania rozpoczętych w r. 1935 badań na polu Zachara Jaceni, p. Z. Leski omówił na miejscu z właścicielem termin rozpoczęcia prac.

Lubcza, pow. Łuck. 28.X w związku ze zgłoszeniem Urzędu Konserwatorskiego, delegowany mgr. J. Fitzke stwierdził na polach Parchomczuka Łukasza występowanie w dwóch grupach większej ilości niewysokich, wczesnohistorycznych kurhanów oraz odkrył dobrze zachowane grodzisko z podwójnymi wałami i fosami obok zabudowań Szenkielewskiego i Martynowicza.

Nieświcz, pow. Łuck. 11.IV przy drodze z Nieświcza do Torczyna odkrył p. Z. Leski na gruncie M. Oleksiuka niewielki kurhan. Dwa dalsze kurhany, które znajdowały się obok, zostały zniszczone w czasie przeprowadzania drogi gminnej.

Nowy Żuków, pow. Równe. 2.V p. Z. Leski stwierdził niszczenie w Nowym Żukowie grodziską zw. Zamoście, z którego ziemię użytkowano do sypania grobli nowozakładanych stawów rybnych, w dolinie Stubła. W związku z powyższym nastąpiła interwencja Urzędu Konserwatorskiego, dzięki której grodzisko zostało wyłączone spod robót ziemnych.

Oderady, pow. Łuck. 6.VIII wspólnie z prof. Przemyskim zwiedził mgr. J. Fitzke niewielkie, dobrze zachowane grodzisko wczesnohistoryczne, zw. Horodyszczce.

Peresopnica, pow. Równe. 3.VIII w związku z wiadomością o niszczeniu wczesnohistorycznego grodziska przez kierownictwo zakładania rybnych stawów w maj. Liceum Krzemienieckiego między Nowo-Żukowem a Peresopnicą, którą został zaalarmowany Urząd Konserwatorski w Łucku, odbył mgr. J. Fitzke, na prośbę tegoż Urzędu, wspólną wycieczkę z prof. M. Limanowskim do Peresopnicy, w czasie której stwierdzono ścinanie wschodnich zboczy wielkiego grodziska. Polecenie przeprowadzenia nieodpowiednich prac wydało kierownictwo robót bez uprzedniego porozumienia się z Urzędem Konserwatorskim

i kompetentnymi czynnikami. W wyniku interwencji roboty wstrzymano (patrz wyżej Nowy-Żuków).

Rożyszcze, pow. Łuck. Obok zabudowań kolonisty niemieckiego A. Alschera znajduje się duże czworoboczne, częściowo zniszczone grodzisko zw. „Szwedzkimi Wałami”, które zwiedził mgr. J. Fitzke 13/IV.

Siedmiarki, pow. Łuck. 12/IX p. Z. Leski wyjechał do Siedmiarek, celem zapoznania się na miejscu z warunkami odkrycia grobu szkieletowego morawskiej kultury ceramiki malowanej na połu wieśniaka Łukińczuka i omówienie z nim terminu i planu przyszłych badań.

Torczyń, pow. Łuck. 9/IV mgr. J. Fitzke splanował niewielkie, kwadratowe grodzisko, otoczone z dwóch stron podmokłymi łąkami, z dwóch pozostałych fosami.

Żydyczyn, pow. Łuck. 4.IX p. Z. Leski zwiedził niewielkie grodzisko św. Ducha, oraz przeszukał sąsiednie pola, na których zebrano większą ilość materiału ceramicznego.

Do prac z zakresu archeologii zaliczyć należy wykonywanie planów, opisów najróżnorodniejszych przypadkowych odkryć na terenie m. Łucka, np. ul. B. Chrobrego, Jagiellońska, Kr. Jadwigi, Sienkiewicza, Wojewódzka, Trynitaraska, teren zamku Lubarta i przedmieście Dworzec, wykonywanych w większej części przez p. Z. Leskiego pod kier. mgr. J. Fitzkego.

LITERATURA.

- Leski Z., Prace archeologiczne na Wołyniu. Z otchłani wieków. Rok XI (1936) zeszyt 4—5.
- Fitzke J., Badania archeologiczne w Gródku, pow. Łuck. Sprawozdanie z czynności i posiedzeń Polskiej Akademii Umiejętności. Tom XLII (1937) Nr. 3.
- Nielipiński Wł., Szczałki scytyjskie z Gródka, w powiecie łuckim na Wołyniu. Sprawozdania z czynności i posiedzeń P. A. U. Tom XLII (1937) Nr. 3.
- Leski Z., Wczesnohistoryczne grodzisko w Korszowie, w pow. łuckim, woj. wołyńskim. Przegląd archeologiczny. Tom VI (1937) zesz. 1.
- Szlankówna A. Ekspedycja Uniwersytetu Jagiellońskiego bada podolskie i wołyńskie kurhany. Kurier Literacko-Naukowy. Nr. 31 (1937).
- Suulimirski T., Sprawozdanie z badań wykopaliskowych w Małopolsce Wschodniej i na Wołyniu. Sprawozdanie z czynności i posiedzeń P. A. U. Tom XLII (1937) Nr. 8.
- Leńczyk J., Dwa sprawozdania z wakacyjnych wycieczek na Wołyn i w po-

wiat sieradzki. Sprawozdanie z czynności i posiedzeń P. A. U. Tom XLII (1937) Nr. 8.

Fitzke J., Odkrycie ziemianek starszej ceramiki wstęgowej w Łucku. Sprawozdanie z czynności i posiedzeń P. A. U. Tom XLII (1937) Nr. 8.

Stała kronika w czasopiśmie „Z otchłani wieków”.

III. BADANIA ETNOGRAFICZNE

prowadzone przez dr. Al. Jaworczaaka.

I. Prace w terenie.

W okresie sprawozdawczym prowadzono przeważnie badania w terenie, mające na celu zgromadzenie materiałów etnograficznych do projektowanych publikacji.

Pierwszym zagadnieniem, którym się zajęto, były typy przęślic na Wołyniu, ich rozmieszczenie i ustalenie granicy przęślicy łopatkowej i krężółkowej, która przebiega przez teren Wołynia. Po wstępnym zebraniu materiałów przy pomocy ankiety zbadano w szerokim pasie przypuszczalnej granicy typów przęślic cały obszar północnego Wołynia i południową część pow. Kamień Koszyrski (Polesie), ustalając dokładnie linię graniczną. Badania terenowe nad tym zagadnieniem—mozolne i zabierające bardzo wiele czasu ze względu na konieczność objęcia wielkiego terenu — są już ukończone i obecnie opracowuje się wyniki.

Drugim zagadnieniem, nad którym pracowano, są badania nad całokształtem kultury materialnej, społecznej i duchowej grupy wsi polskich w powiecie lubomelskim (Jagodzim, Terebejki, Kupracze, Jankowce, oraz bardzo silnie zarysowana w gwarze i kulturze grupa mazurska: Ostrówki i Wola Ostrowiecka). Dotychczas do planowej monografii tych wsi zebrano dużo materiału, praca jednak nie jest jeszcze ukończona ze względu na ogrom zakresu.

Trzecim zagadnieniem, które objęto badaniami, jest ceramika ludowa na Wołyniu. Pracę tę rozpoczęto w r. 1937, w którym zbadane zostały ośrodki ceramiczne w zachodniej części Wołynia jak to: Kulczyn, pow. Łuck (przy współudziale p. Z. Leskiego), Rokita, pow. Kowel, Sołtysy, pow. Włodzimierz. W roku następnym zostaną przeprowadzone badania w pozo-

stałych ośrodkach garncarstwa ludowego, po czym przystąpi się do opracowanie całości kształtu tego zagadnienia. Praca, oprócz zasadniczej swej części etnograficznej — obejmie: 1) rozpatrzenie garncarstwa ludowego na Wołyniu z punktu widzenia ekonomiczno-handlowego; 2) geologiczne opracowanie glinek ceramicznych. Opracowanie tego ostatniego zagadnienia obiecał podjąć się p. dr. Marian Kamiński, profesor Politechniki Lwowskiej i kierownik Stacji Ceramicznej, z którym obecnie są prowadzone w tej sprawie pertraktacje. Rozpoczęcie badań geologicznych przewiduje się na wiosnę roku 1938.

Ostatnie wreszcie zagadnienie — to Karaimi. Obecnie zbierane są przy wydatnej pomocy p. Aleksandra Mardkowicza (Łuck) i absolwenta Gimnazjum Państwowego w Łucku Aleksandra Gopuła materiały etnograficzne i demograficzne, dotyczące Karaimów wołyńskich.

II. Zbiory fotograficzne i rysunki. Podczas badań terenowych zebrano bardzo bogaty materiał fotograficzny (ponad 200 zdjęć) i ilustracyjny. Zbiory te przede wszystkim dotyczą opracowywanych zagadnień (typy prząslic, garncarstwo, materiały do monografii etnograficznej wymienionych wsi w pow. lubomelskim), nie pomijano jednak w terenie i innych zagadnień, dzięki czemu wśród tych zbiorów znajdują się rysunki i zdjęcia fotograficzne, dotyczące budownictwa, pszczelarstwa, rybołówstwa, odzieży i t. p. Zbiory te pochodzą przeważnie z północnej i zachodniej części Wołynia, gdzie przede wszystkim były prowadzone badania terenowe.

III. Projektowane publikacje. W najbliższym czasie zostanie oddana do druku praca o typach prząslic i ich rozmieszczeniu na Wołyniu.

Na dalszym planie znajduje się ogłoszenie prac:

- 1) Ceramika ludowa na Wołyniu;
- 2) Wsie polskie w pow. lubomelskim (monografia etnograficzna);
- 3) Karaimi wołyńscy (praca etnograficzna i demograficzna).

IV. Ekspozyty. Równocześnie z badaniami terenowymi postępowało zbieranie najróżnorodniejszych ekspozytów, wśród których na uwagę zasługują: duże, skórzane leżiwo i olejnica z Kisorycz, pow. Sarny — socha i jarmo z Zabłocia, pow.

Kowel,—kilkanaście glinianych naczyń z Rokity, pow. Kowel,— kilka przęślic oraz wszelkiego rodzaju części ubiorów z północnego Wołynia.

W celu uzupełnienia działu etnograficznego Muzeum, personel tegoż w osobach pp. mgr. J. Fitzkego i Z. Leskiego dokonał szeregu wyjazdów terenowych.

Rok 1935.

Ostróg, pow. Zdobunów. 10—12.XI p. Z. Leski zapoznał się z tamtejszym ośrodkiem garbarskim i uzupełnił równocześnie zbiór ceramiki miejscowymi wyrobami.

Rok 1936.

Kulczyn, pow. Łuck. 3—5.IX mgr. J. Fitzke, wspólnie z p. Leskim, zaznajomili się z tamtejszym osiedlem garncarskim. W roku tym p. Ostapczuk, tymczasowy pracownik w Muzeum, odbył w okresie prawosławnych świąt Wielkanocnych kilka wycieczek celem zbierania pisanek.

Rok 1937.

Wycieczki etnograficzne podjęte w tym roku z ramienia Muzeum pozostają w ścisłym związku z badaniami i wycieczkami archeologicznymi i ograniczyły się tylko do uzupełnienia brakujących eksponatów ludowej kultury. Tu należą następujące miejscowości: Chołoniewicze pow. Łuck, Derewiane pow. Równe, Horodyszczce i Korszów, pow. Łuck, Mizowo pow. Kowel, Połowla pow. Sarny, Ujście pow. Kostopol i Zielenica pow. Sarny, skąd przywieziono szereg eksponatów takich jak okazy pieczywa, narzędzia rolnicze, tkackie, części strojów, naczynia i meble domowe.

POSIEDZENIA NAUKOWE I ODCZYTY.

Rok 1935.

Hoffman J., ocena pracy p. S. Krasickiej „Legiony na Wołyniu”.

Dutkiewicz J., Charakterystyka kaflarstwa wołyńskiego.

Leski Z., Grób z okresu rzymskiego w Derewianem, pow. Równe.

Rok 1936.

Nieć J., Najnowsze wydawnictwa z zakresu historii Wołynia.

Masłow L., Cerkwie o planie bizantyjskim na Wołyniu.

Gaj Ł., Pierwiastek regionalny w nauczaniu historii.

Turkowski St., Przemysł ludowy na Polesiu Wołyńskim.

Rok 1937.

Sulimirski T., Scytowie.

Fitzke J., Wyniki badań archeologicznych w r. 1937.

Nieć J. i Fitzke J., W sprawie racjonalnej polityki muzealnej na Wołyniu.

SPRAWOZDANIE
Z DZIAŁALNOŚCI KOMISJI PRZYRODNICZEJ
za lata 1935—1937.

Prace Komisji Przyrodniczej uwzględniające w założeniu wszystkie dziedziny nauk przyrodniczych, ograniczają się na razie do prac florystycznych i entomologicznych, prowadzonych we własnym zakresie i miejscowymi siłami. Dzieje się tak z konieczności, ponieważ dotychczas tylko te dwa działy mają odpowiednie kierownictwo, dzięki czemu prace naukowe w tych kierunkach podejmowane, wykazują nieodzowną ciągłość. Ponieważ zarówno badania florystyczne jako też badania entomologiczne wymagają prac terenowych i laboratoryjnych, dlatego należało stworzyć takie warunki, w których te prace były by do wykonywania. Terenem prac laboratoryjnych Komisji Przyrodniczej WTPN w Łucku są:

- a) Polowa pracownia entomologiczna z wieżą entomologiczną w Siekierzycach pod Łuckiem.
- b) Pracownia przyrodnicza przy Gimnazjum Państwowym im. T. Kościuszki w Łucku.

I. PRACE NAUKOWE BOTANICZNE

Prace botaniczne prowadzi dr. Stefan Macko, prof. Gimnazjum Państwowego w Łucku, delegat Państwowej Rady Ochrony Przyrody, członek Komisji Fizjograficznej P. A. U. Pracą, którą się stale kontynuuje, jest gromadzenie materiałów dotyczących flory Wołynia, uwzględniającej gatunki rzadkie, gatunki nowe, dotychczas z Wołynia nie notowane, oraz ich geograficzne rozmieszczenie. Prócz tego prowadzi się stale prace dotyczące inwentaryzacji zabytków przyrodniczych na Wołyniu.

Prace terenowe.

1) Zbiór materiałów florystycznych do zielnika roślinności Wołynia w l. 1935—1937.

- a) Powiat łucki: Cumań, Julana, Kiwerce, Kniahininek, Łuck, Ołyka, Siekierzyce, Zaborol, Żabka.
- b) Powiat kostopolski: Bielczaki, Hubków, Janowa Dolina, Ludwipol, Majdan Marenieński, Marenin, Ujście.
- c) Powiat krzemieniecki: Bereżce, Boża Góra, Dziewicze Skalki, Góra Bony, Góra Czercza, Góra Długa, Góra Myślatyn, Góra Strachowa, Horodenka, Komornik, Krzemieniec, Poczajów.

2) Opisy florystyczne projektowanych rezerwatów na Wołyniu były ściśle związane z badaniami terenowymi ad 1. Tu należy również zaliczyć szereg wyjazdów na żądanie Urzędu Konserwatorskiego w Łucku celem ustalenia potrzeby ochrony poszczególnych obiektów przyrodniczych:

Rok 1936.

Marcelówka, p. Włodzimierz, szczątki mamuta (del. prof. K. Przemyski).

Kozin, pow. Dubno, stary park (del. dr. S. Macko).

St. Kokorów, pow. Krzemieniec, szczątki mamuta (del. pp. A. Bielecki i H. Makowski).

Horynka, p. Krzemieniec, szczątki mamuta (del. dr. Z. Opolski).

Łuck, przekopy przy pracach ziemnych, szczątki zwierzęce (del. prof. K. Przemyski).

Rok 1937.

Młynów, aleja drzew (del. dr. S. Macko).

Horoarów, park (del. dr. S. Macko).

Biwaki ad Łuck, szczątki fauny kopalnej (del. prof. K. Przemyski).

3) Wiercenia torfowisk celem zbadania ich metodą analizy pyłkowej.

Rok 1936.

Szpanów, pow. Krzemieniec, torfowisko w dolinie Ikwy.

Prace naukowe ogłoszone drukiem.

1) S. Macko — Rezerwy leśne ordynacji Ołyckiej na Wołyniu. XV Rocznik Ochrony Przyrody.

2) S. Macko i J. Pronin — Wieża entomologiczna, jej budowa i zastosowanie. Nakł. WTPN. Łuck 1936.

3) S. Macko — Roślinność okolic Łucka na Wołyniu. Ziemia Nr. 11—12 1937.

4) S. Macko — Roślinność projektowanych rezerwatów na Wołyniu (Opis florystyczny 8 rezerwatów—9 map, 8 list florystycznych zdjęć socjologicznych, 36 fotografii). XVII Rocznik Ochrony Przyrody.

5) Artykuły prasowe ogłoszone drukiem w Kurierze Literacko-Naukowym I. K. C. Kraków.

1) S. Macko — Roślinność wzgórz krzemienieckich i postulaty jej ochrony.

2) S. Macko — Przełom Słuczy pod Hukowem na Wołyniu.

II. PRACE NAUKOWE ENTOMOLOGICZNE.

Pracami entomologicznymi kieruje inż. Jerzy Pronin, który zatrudnił w pracowni polowej w Siekierzycach w okresie letnim 1936 i 1937 dwóch współpracowników, studentów Politechniki Lwowskiej, pracujących naukowo: Włodzimierza Kowalczuka i W. Rybaczka. Od chwili zapoczątkowania entomologicznych badań naukowych, jedną z głównych prac, którą się nieprzerwanie kontynuuje, jest problem przyczynowości zimowania owadów we wszystkich stadiach, w zależności od zjawisk fizjologicznych.

Prace naukowe ogłoszone drukiem.

1) Pronin Jerzy — Rola osiki w zespole leśnym. XV Rocznik Ochrony Przyrody.

2) Pronin J. i Macko S. — Wieża entomologiczna, jej budowa i zastosowanie. nakł. W.TPN. Łuck 1936.

Prace naukowe oddane do druku.

1) „Entomofauna Wołynia z uwzględnieniem gatunków rzadkich, jeszcze nie notowanych i szkodników, oraz ich geo-

graficznym rozmieszczeniem". Czasopismo entomologiczne P. Z. E. Lwów.

2) „W obronie tak zwanego szkodnika (biologia trociniarki *Cossus cossus*) i jej znaczenie w gospodarce leśnej". Echo leśne. Obie prace oddał do druku inż. Jerzy Pronin.

3) „Podstawy fototropizmu nocnych owadów". Kosmos. Lwów. Pracę oddał do druku W. Kowalczyk.

Prace naukowe przygotowane do druku.

1) Pronin J. — „Statystyczne oznaczenie stopnia nasilenia nocnego lotu pewnych gatunków owadów, zapomocą metody połowu samic”.

2) Kowalczyk W. — „Biologia ryjkowców *Dorithomus*”.

3) Rybaczek W. — „Występowanie szkodników leśnych na terenie nadleśnictwa Kiwerce w roku 1935”.

Działalność odczytowa.

Na IV Walnym Zebraniu Polskiego Związku Entomologicznego, odbytym na Politechnice we Lwowie w dniu 11 stycznia 1937 r., zreferowano z ramienia Komisji Przyrodniczej W. T. P. N. w Łucku następujące prace entomologiczne:

1) J. Pronin — „Teoria latencji owadów”.

2) W. Kowalczyk — „Podstawy fototropizmu nocnych owadów”.

Na IV Walnym Zebraniu Polskiego Związku Entomologicznego we Lwowie przyjęto uchwałę, aby dla uczczenia pamięci Honorowego Prezesa Sekcji Entomologii Stosowanej ś. p. profesora Zygmunta Mokrzeckiego zwrócić się do Komisji Przyrodniczej W. T. P. N. z prośbą, ażeby polowa pracownia przyrodnicza nosiła nazwę profesora Zygmunta Mokrzeckiego. W związku z tą uchwałą, polowa pracownia przyrodnicza W. T. P. N. nosi od dnia 23 stycznia 1937 r. nazwę:

„Polowa pracownia entomologiczna im. Zygmunta Mokrzeckiego w Siekierzycach”.

W uzupełnieniu działalności odczytowej należy nadmienić, że z ramienia Komisji Przyrodniczej W. T. P. N. został przygotowany referat na V Walne Zebranie Polskiego Związku Entomologicznego we Lwowie, w dniu 17 stycznia 1938 r. Re-

ferat ten, na temat: „Prace dotyczące teorii latencji owadów, przeprowadzone w pracowni entomologicznej im. Z. Mokrzeckiego w Siekierzycach”, wygłosił inż. Jerzy Pronin.

W zakresie prac przyrodniczych mieszczą się również badania geologiczne, prowadzone nieprzerwanie od r. 1934 przez Państwowy Instytut Geologiczny, częściowo z funduszków Wołyńskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Poniżej zamieszczamy:

III. SPRAWOZDANIE

z badań terenowych, geologicznych i geofizycznych na Wołyniu oraz z badań laboratoryjnych, petrograficzno-chemicznych, skał wołyńskich, z załączeniem spisu publikacji, tyjących się tych badań.

Napisał prof. Jan Samsonowicz.

Rok 1935.

A. Badania terenowe:

1. *Geologiczne.* a) Prowadził badania prof. J. Samsonowicz przy częściowej pomocy inż. R. Krajewskiego i inż. A. Żewierżejewa, oraz prowadzących rejestrację odsłoneń, wierceń i studzien pp. J. Buczmy, D. Gudemczuka i J. Wintera-Kuleszy.

b) *Wyniki:* skartowano ok. 400 km² w skali 1:100000 na arkuszach Stepań, Derażne, Kostopol, Równe i Tuczyn; ustalono zasięg utworów lodowcowych, skład i rozmieszczenie utworów trzeciorzędowych i kredowych, odkryto kilkanaście nowych wychodni bazaltu, rozszerzając tym samym znacznie zasięg jego występowania, wyjaśniono stosunek bazaltów do skał tufitowych podbazaltowych (ob. L. 1 spisu publikacji). Natrafiono na ślady fosforytów kulistych, podobnych do rosyjsko-podolskich (ob. L. 3 spisu publ.).—Poczyniono spostrzeżenia, ważne dla wyjaśnienia genezy minerałów, towarzyszących śladom miedzi w Janowej Dolinie (ob. L. 8 i 9 spisu publ.).

2. *Wiertnicze.* Kierował nimi inż. A. Żewierżejew, wykonywał przedsiębiorca prywatny z Równego. W okresie jesiennym i zimowym pomocnikiem kierownika był p. J. Buczma; wtedy dzięki pomocy Dyrekcji Janowej Doliny zaopatrzone się we własny sprzęt wiertniczy (koszta zwrócono Dyrekcji Janowej Doliny w roku następnym, częściowo w sprzęcie, częściowo zaś gotówką).

b) *Wyniki*: w celu zbadania zasięgu, składu i miąższości potoku bazaltowego między Mydzkiem i Hutwinem wykonano 12 wierceń łącznej głębokości 212,39 mb. (pod Hutwinem — 9 wierceń, pod Stydyniem—1 wierc. i pod Rudawką—2 wiercenia). Wyjaśniły one nadto charakter przykrywających bazalt utworów trzeciorzędowych i kredowych oraz skład występujących w spągu skał tufitowych (ob. L. 1 spisu publ.).

Następnie w celu zbadania zasięgu skał tufitowych, zawierających ślady miedzi, wykonano 2 wiercenia: w Szubkowie i w Osadzie Jazłowieckiej pod Horyńgrodem, łącznej głębokości 101,93 metra.

3. *Geofizyczne*. a) Zakupionym z funduszków W. T. P. N. wariometrem magnet. firmy Wattsa prowadzili kolejno zdjęcia pp. dr. E. W. Janczewski, inż. S. Daszyński, inż. R. Krajewski oraz inż. A. Żewierżew (przez czas pewien prowadzono pracę dwoma aparatami;—drugi został zakupiony przez P. Inst. Geol.). Pomoc: J. Buczma, D. Gudemczuk i J. Winter.

b) Zdjęto rekonensansowo ponad 100 km² na arkuszach mapy 1:100000 Włodzimierzec (okolice Rafałówki), Stepań, Dcraźne, Kostopol i Tuczyn. Pokryto nadto zdjęciami szczegółowymi paręset km² w okolicach Hutwina, Janowej Doliny, Berestowca, Majdana Koźlińskiego, Szubkowa i Horyńgrodu. Ustalono znaczny zasięg skał bazaltowych w podziemiu na pd.-zachód od Janowej Doliny i Berestowca, gdzie bazalt musi osiągać miąższości rzędu kilkudziesięciu (do 100) metrów. Odkryto dwie potężne anomalie magnetyczne: w Majdanie Koźlińskim i pod Horyńgrodem; mogą się one tłumaczyć obecnością w głębi wielkich lakkolitów, skał magmatycznych, których strop leży na głębokości kilkusetmetrowej. (Ob. L. 4, 5, 6 i 13 spisu publ.).

II. Badania laboratoryjne.

a) Badania wykonywał prof. inż. Marian Kowalski w Pracowni Chemicznej przy Muzeum Przemysłu i Rolnictwa w Warszawie.

b) W celu wyjaśnienia, w jakich skałach serii bazaltowotufitowej występują ślady miedzi, której złożę z Mydzka opisał prof. Małkowski, oraz jaki jest zasięg skał miedzionośnych, wykonano analizy 158 prób tych skał. W 17-tu próbach bazaltu

i tufitów wykryto interesujące ślady miedzi. Próby te pochodzą z odsłoneń i wierceń na wielkim obszarze: od Wapnicy pod Długim Polem (na arkuszu Stepań), przez Rudawkę, Stydyń, Hutwin, Janową Dolinę, Aleksandrię aż do Szubkowa pod Tuczynem. Badania te wykazały, że występowanie śladów miedzi w skałach bazaltowo-tufitowych jest zjawiskiem regionalnym i że dalsze poszukiwania większych skupień miedzi, nadających się do eksploatacji, jest celowe. (Ob. L. 2 spisu publikacji).

Rok 1936.

I. Badania terenowe.

1. *Geologiczne.* a) Prowadził je prof. J. Samsonowicz na terenie arkuszy Stepań, Kostopol, Ludwipol i Równe. Student Un. J. K. Henryk Makowski brał w tych badaniach czynny udział, a nadto pracował na ark. Krzemieniec.

b) Poczyniono spostrzeżenia co do składu serii tufitowo-bazaltowej i co do ilości wylewów magmatycznych (ob. L. 12 spisu publ.); zarejestrowano ślady występowania bituminów (L. 10 spisu publ.) i fosforytów (L. 11 spisu publ.), Ogólny pogląd na budowę geologiczną Wołynia znalazł wyraz w rozprawie L. 18 według załączonego spisu publikacyj.

2. *Wiertnicze.* a) Kierował nimi początkowo inż. A. Żewierzejew, a następnie inż. S. Koszarski.

b) Wiercenia prowadzono już własnym sprzętem. Wykonano 2 wiercenia pod Osadą Jazłowiecką łącznej głębokości 187,50 mb. Następnie na anomalii magnetycznej w Majdanie Koźlińskim trzema otworami odwiercono łącznie ok. 260 mb. Wreszcie wykonano jeden otwór w Chocinie 60,2 mb. i jeden w Sawiczach również 60,2 mb. Otwory w Os. Jazłowieckiej i Majdanie Koźlińskim miały za zadanie zbadanie składu skał, występujących pod utworami kredowymi, a nad skałami magmatycznymi, tworzącymi w głębi lakkolity i wywołującymi wydatne zjawiska anomalij magnetycznych i grawimetrycznych. Skałami tymi okazały się tufity, których zasięg został w ten sposób znacznie rozszerzony. Wiercenia w Chocinie i Sawiczach wyjaśniły skład serii łupków i piaskowców arkozowych typu nie tufitowego. Z obu tych wierceń otrzymano *samowypływem* znacz-

ne ilości wody nieco zmineralizowanej. (Ze względu na to, że wiercenia te założono na tarasie Horynia, który przez odpływające z otworów wody mógł zostać rozmyty, byliśmy zmuszeni wody te ująć w kręgi cementowe i uregulować ich odpływ. Ze studni w Sawiczach korzysta ludność całej wsi, do tychczas pozbawiona zdrowej wody—czerpano ją jak rok długi z Horynia — i bardzo sobie tę wodę chwali).

W grudniu 1936 r. wykonano otwór świdrowy w Jelonku pod Butejkami, gdzie już na głęb. 6,25 m występował doleryt, który w wierceniu w Hucie Stepańskiej, wykonanym pod kierunkiem prof. Małkowskiego dawniej, znajdował się dopiero na głęb. 60 m pod powierzchnią.

3. *Geofizyczne.* a) Po raz pierwszy na wielką skalę przeprowadzono zdjęcie magnetyczne przeglądowe dwoma aparatami, korzystając z dostarczonego przez Dyрекcję Funduszu Pracy samochodu. Kierował nimi z ramienia Państw. Instytutu Geol. inż. S. Daszyński, pracując jednocześnie jednym aparatem przy pomocy p. J. Wintera. Drugim aparatem pracował inż. A. Żewi rzejew, który nadto, wiosną roku 1936, wykonał w kilku miejscowościach zdjęcia szczegółowe.

b) Przeglądowe zdjęcie magnetyczne inż. inż. Daszyńskiego i Żewierzejewa objęło kilka tysięcy km² w pd.-wschodniej części Wołynia, mian. na południe od linii Horyńgród—Dubno, sięgając głęboko w Podole (po Trembowlę). Pozwoliło ono utworzyć strukturę mas skalnych głębszego podłoża na tym obszarze. Rzecz ciekawa i ważna, że obraz, otrzymany na podstawie tych zdjęć magnetycznych, jest uderzająco zgodny z obrazem rozmieszczenia mas wgłębnych na podstawie ich ciężaru gatunkowego, otrzymanym przez p. inżyniera A. Kwiatkowskiego z Głównego Urzędu Miar, który w tymże 1936 roku z funduszy specjalnych Państw. Instytutu Geologicznego wykonał precyzyjne pomiary grawimetryczne na 17 stanowiskach w powiatach Kostopolskim, Rówieńskim, Zdołbunowskim i Dubieńskim. (Ob. L. 16 spisu publikacyj).

Szczegółowe zdjęcia magnetyczne inż. A. Żewierzejewa objęły w tym roku paręset km² na arkuszu Stepań, między Hutą Stepańską, Werbczem Wielkim, Perespą i Ostrówką. Wykazały one, że ława dolerytu, znana przed tym jedynie z wier-

cenia w Hucie Stepańskiej (na głęb. od 60 m) musi się ciągnąć w kierunku pn.-wschodnim ku Werbczu Wk., wznosząc się ku powierzchni, i że ku pn.-zachodowi ława ta sięgać musi po Perespę i Ostrówkę (ob. L. 14 spisu publikacyj). Należy z naciskiem podnieść, że już w grudniu r. 1936 otwór w Jelonku całkowicie potwierdził tę supozycję, a otwory następne (z r. 1937) w Werbczu Wielkim, pod Perespą i w Ostrówce udowodniły jej słuszność dla całego zawartego między tymi miejscowościami obszaru. W tymże roku 1936 inż. A. Żewierżew szczegółowymi zdjęciami magnetycznymi, stwierdził istnienie potężnej anomalii magnetycznej w okolicy Suska; jest ona nieco nawet większa od znanej uprzednio anomalii w Majdanie Koźlińskim. Inną anomalię bardzo wydatną inż. Żewierżew ustalił w okolicy Hoszczy.

II. Badania laboratoryjne.

a) Za fundusze Woł. Tow. Przyj. Nauk zorganizował je prof. St. Małkowski w swej pracowni Uniwersyteckiej w Wilnie. Pod jego kierunkiem prowadził te badania mgr. J. Wojciszchowski.

b) Miały one za zadanie chemiczną i petrograficzną analizę skał: bazaltu i tufitów, uzyskanych dzięki wykonanym ostatnio wierceniom badawczym, z których próby pobierano bardzo starannie z myślą o ich przydatności do analizy. Celem analizy było ustalenie pochodzenia miedzi rodzimej w Mydźku, której ślady odkryto następnie w bazalcie Janowej Doliny. Zwrócono uwagę na zrzadka spotykane tu minerały miedzionośne: siarczki (chalkozyn i bornit) oraz kupryt, azuryt i malachit. Ważnym odkryciem było stwierdzenie miedzi *w szklawie*, występującym w bazalcie, co dowodzi, że *miedź jest związana z magmą bazaltową*.

Rok 1937.

I. Badania terenowe:

1. *Geologiczne.* a.) Prowadził je prof. J. Samsonowicz przy pomocy p. Henryka Makowskiego.

b) Obejmowały one zarówno Wołyń wschodni, jak i zachodni i miały na celu umiejscowienie najwłaściwsze wierceń

badawczych, wykonywanych pod egidą P. Instytutu Geol. przez przedsiębiorstwa przemysłowo-górnice. Materiały są w toku opracowywania.

2. *Wiertnicze.* a) Kierował nimi początkowo inż. S. Koszarski, a od lipca 1937 r. p. Jan Winter przy pomocy p. Rafała Tyszewicza.

b) Wykonano wiercenia w Werbczu Wielkim, gdzie na głęb. 10,7 m natrafiono na doleryt, którego nie przebito do głęb. 24,70 m. W Zalesiu Kamiennym—głęb. 65,55 m; tu przebito trzeciorzęd, kredę i zatrzymano otwór w piaskowcach paleozoicznych. Otwór pod Perespą stwierdził po raz pierwszy miąższość ławy dolerytowej (wynosiła 20 m) i charakter skał spągowych; są to tufity przecięte żyłami skał wylewnych. — Otwór w kolonii Ostrówka w grudniu 1937 r. doprowadzono do głębokości 26 m (obecnie ma on 59,60 m głęb.; i tu doleryt, miąższości 18,6, został przebity).

c) Wiercenia z funduszków przemysłowych wykonano: w Sierhiejówce 135,25 m głęb.: znaleziono tu potok bazaltowy 38,5 m grubości, a w jego stropie i spągu — tufity, obfitujące w minerały, które będą miały duże znaczenie dla wyjaśnienia możliwości odkrycia złóż użytecznych.

Z wiercenia w Sierhiejówce otrzymano samowypływem wodę wyraźnie *solankową*: według analizy, wykonanej w Pracowni Chemicznej P. Instytutu Geol., zawiera ona ponad 5 g/1 NaCl (5 gramów w litrze soli kuchennej).

Drugi otwór, w Świaciu, 133,5 m głęboki, ustalił grubość potoku bazaltowego na 42,7 m.

Wreszcie wykonano trzy wiercenia w powiecie Dubieńskim (w Klinie i Dobrowódce) łącznej głębokości 336,7 m. Po przebicciu utworów kredowych zagłębiły się one w bardzo grube dolomity dewońskie.

3. *Geofizyczne.* a) Zarówno magnetyczne, jak i grawimetryczne (aparatem Thiessena) wykonywano na bardzo wielką skalę pod kierunkiem inż. S. Daszyńskiego przy udziale licznego sztabu obserwatorów, doskonale uposażonych w aparaty i środki lokomocji.

b) Badaniami tymi pokryto wielki obszar Wołynia zachodniego aż po Bug, nawiązując się do poprzednich badań na Wo-

łyniu wschodnim. Koszta badań pokryto z funduszków P. Instytutu Geologicznego. (Ten fakt był powodem, że w roku 1937 na badania geofizyczne do budżetu Woł. Tow. Przyjaciół Nauk nie wstawiano specjalnej pozycji). Wyniki badań geofizycznych są w opracowaniu przez pracowników P. Instytutu Geol. i znajdują się do dyspozycji niżej podpisanego, który w dalszym ciągu jest w stałym kontakcie z Instytutem.

II. Badania laboratoryjne.

a) Prowadzi je w dalszym ciągu prof. S. Małkowski przy współpracy mgr. J. Wojciechowskiego. Koszta ich w roku 1937 ponosił P. Instytut Geol.

b) Przedmiotem badań są próby z ostatnio wykonanych wierceń zarówno z kredytów Woł. Tow. Przyj. Nauk, jak i innych. Badania te są wciąż w toku.

Publikacje z ostatniego trzylecia (1935—37), dotyczące się wyników badań geologicznych, geofizycznych i innych, wykonanych w całości lub częściowo z funduszków Woł. Tow. Przyjaciół Nauk w Łucku.

1. J. Samsonowicz. Sprawozdanie z badań na terenie utworów permskich nad Horyniem. Posiedzenia Naukowe P. I. G., Nr 44, 1936, p. 13—22 (odbitki p. 1—10).

2. M. Kowalski. Wyniki rozbioru chemicznego bazaltów i skał z nimi związanych z Wołynia w poszukiwaniu śladów miedzi. Ibidem, p. 22—29 (odbitki p. 10—17).

3. J. Samsonowicz. O fosforytach apatytowych, prawdopodobnie ordowickich, z nad Horynia. Ibidem, p. 29—31 (odbitki p. 17—19).

4. E. W. Janczewski. Z badań geofizycznych w dorzeczu Horynia na Wołyniu. Ibid. p. 31—34 (odbitki p. 19—22).

5. R. Krajewski. Sprawozdanie z pomiarów magnetycznych, wykonanych na arkuszu Stepań. Ibidem, p. 34—39 (odbitki p. 22—27).

6. S. Daszyński. Sprawozdanie z pomiarów magnetycznych, wykonanych w okolicy Janowej Doliny. Ibidem p. 39 (odbitki p. 27).

7. R. Krajewski. Sprawozdanie z badań magnetycznych, wykonanych na Wołyńskim masywie krystalicznym w okolicach Klesowa i Tomaszgrodu. Ibidem p. 40—41 (odbitki p. 28—29).

8. R. Krajewski. Obserwacje dokonane w roku 1935 na terenie łomu bazaltowego w Janowej Dolinie. Ibidem Nr 45, 1936, p. 52—54.

9. St. Małkowski. O krystalizacji kwarcu po kalcycie wśród bazaltów Janowej Doliny. Ibidem, p. 55.

10. J. Samsonowicz. O śladach ropy nad Horyniem. Ibid., Nr 46, 1936, p. 6—7.

11. Tenże. O fosforytach ordowickich w okolicach Chocina nad Horyniem. Ibidem, p. 8.

12. E. W. Janczewski i J. Samsonowicz. O stosunku bazaltów w Janowej Dolinie do serii tufitowej. Ibidem, p. 8—10.

13. A. Żewierzejew. Sprawozdanie z pomiarów magnetycznych, wykonanych w okolicy kol. Rafałówka. Ibid. p. 10—11.

14. Tenże. Sprawozdanie ze szczegółowych pomiarów magnetycznych w okolicy wsi Butejki. Ibidem, p. 11—12.

15. E. W. Janczewski, J. Samsonowicz i A. Żewierzejew. Próba interpretacji zdjęć geofizycznych, wykonanych dotychczas na Wołyniu. Ibidem Nr 48, 1937, p. 43—44.

16. E. W. Janczewski. O pomiarach geofizycznych, dokonanych na Wołyniu w r. 1936/7. Ibidem, p. 44—45.

17. St. Małkowski i J. Wojciechowski. Sprawozdanie z dotychczasowych wyników badań skał miedzionośnych dorzecza Horynia. Ibidem, p. 50—52.

18. J. Samsonowicz. Stosunek Podola i Wołynia do masywu krystalicznego Wołyńsko-Ukraińskiego. Kosmos, tom 61, zeszyt IV, 1936, tekst polski p. 435—453, tekst niem. p. 453—473, z mapką. (Odbitki wykonane na koszt W. T. P. N.)

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI KOMISJI EKONOMICZNEJ.

Komisja Ekonomiczna została zorganizowana 1.V 1935 r. działając początkowo pod przewodnictwem posła Józefa Ponia-towskiego, a następnie inż. Stanisława Boryssowicza.

W grudniu 1937 roku wyłoniona została Podkomisja Rol-na pod przewodnictwem p. Tadeusza Krzyżanowskiego.

Działalność Komisji Ekonomicznej rozwijała się w czte-rech zasadniczych kierunkach.

I. PRACE STATYSTYCZNE.

Komisja postanowiła zaliczyć do głównych swych zadań opracowanie statystyki, dotyczącej wartości produkcji przemy-słowej, rzemieślniczej i rolniczej na Wołyniu — na podstawie danych Izby Rolniczej, Izby Rzemieślniczej, Izby Skarbowej, Ubezpieczalni Społecznych, Funduszu Pracy i Urzędu Woje-wódzkiego.

Obecnie Komisja zajęta jest specjalnie opracowaniem i uzupełnieniem materiałów zebranych przy pomocy ankiety przemysłowej Urzędu Wojewódzkiego. Pracami zostały objęte materiały za lata 1935 i 1936. Ankieta za rok 1937 znajduje się w terenie. Można przypuszczać, że badania w tym kierun-ku prowadzone systematycznie z roku na rok, bez przerwy, będą dawały coraz kompletniejszy i realniejszy obraz prze-myśłu Wołynia, uwydatniając dynamikę jego rozwoju.

Dane dotyczące zatrudnienia uzyskano w Ubezpieczalniach Społecznych, a dotyczące wykupionych świadectw przemysło-wych w Izbie Skarbowej i Izbie Przemysłowo - Handlowej. W tym celu pracownicy Komisji wyjeżdżali do Lublina i do miejscowości, które były siedzibami ubezpieczalni społecznych na Wołyniu.

W związku z obliczeniem wartości produkcji Komisja gromadziła również inne materiały statystyczne, głównie publikowane w różnych wydawnictwach Ministerstwa Skarbu i Głównego Urzędu Statystycznego.

II. PRACE BIBLIOGRAFICZNE.

Drugim kierunkiem prac Komisji było zewidencjonowanie wszystkich książek i czasopism ekonomicznych, znajdujących się na terenie m. Łucka. W tym celu zbadano księgozbiory następujących urzędów i instytucji: — Urzędu Wojewódzkiego, Izby Skarbowej, Banku Polskiego, Banku Rolnego, Ubezpieczalni Społecznej, Izby Rolniczej, Izby Rzemieśniczej, Gimnazjum Ukraińskiego, Niemieckiej Biblioteki Parafialnej i Biblioteki Rosyjskiej. Łącznie wraz z księgozbiorem Woł. T-wa Przyj. Nauk zebrany materiał dał ok. 1730 pozycji.

Jednocześnie sporządza się bieżącą bibliografię gospodarczą dotyczącą wyłącznie Wołynia. Opracowano do końca roku 1937 28 źródeł bibliograficznych: polskich, ukraińskich, białoruskich, rosyjskich, niemieckich, czeskich i żydowskich. Część materiału w ilości 450 pozycji została zarejestrowana w specjalnej kartotece.

Dalej w celu uzupełnienia działu ekonomicznego Biblioteki Woł. T-wa Przyj. Nauk sporządzono wykaz bibliograficzny, obejmujący materiał tak książkowy, jak periodykę prasową, z przeprowadzeniem segregacji na działy: 1) ekonomia polityczna, 2) polityka ekonomiczna, 3) statystyka, 4) geografia gospodarcza, 5) pieniądz i kredyt, 6) finanse państwowe i komunalne, 7) ogólny.

III. OPISY GOSPODARCZE MIAST WOŁYŃSKICH.

Jednym z najważniejszych przejawów działalności Komisji Ekonomicznej było nawiązanie kontaktu z Instytutem Gospodarczym Ziem Wschodnich przy Towarzystwie Rozwoju Ziem Wschodnich w Warszawie.

W m-cu maju 1937 roku pod przewodnictwem inż. Stanisława Boryssowicza zorganizowana została Grupa Badawcza Wołyńska Instytutu Gospodarczego Ziem Wschodnich w Warszawie — przy Wołyńskim Towarzystwie Przyjaciół Nauk.

Wymieniona Grupa podjęła się opracowania dla Instytutu Gospodarczego monografij gospodarczych następujących miast i osiedli przemysłowych na Wołyniu:

1) inż. Stanisław Boryssowicz — m. Łuck.
2) inż. Stefan Brzezicki — m. Równe i m-ka Korzec i Klewań pow. rówieńskiego, oraz m. Zdołbunów i Ostróg pow. zdołbunowskiego.

3) Bogdan Domański — m. Kostopol i m-ka Janowa-Dolina, Bereźne i Ludwipol pow. kostopolskiego, oraz m. Luboml pow. lubomelskiego.

4) Marian Giziński — m. Kowel i m-ka Maniewiczze, Maciejów i Zabłocie pow. kowelskiego, oraz m. Włodzimierz i Uściług pow. włodzimierskiego.

5) Vacat — m. Krzemieniec i m-ka Wiśniowiec, oraz Szumsk pow. krzemienieckiego.

6) Mgr. Stanisław Witkowski — Rożyszczce, Kiwerce, Torczyn i Ołyka pow. łuckiego, oraz Rokitno, Klesów i Dąbrowica pow. sarnieńskiego.

7) Janina Zdrojkowska — m. Horochów i m-ka Beresteczko, Łokacze, Wojnica pow. horochowskiego.

8) Maria Zielińska — m. Sarny.

9) Kazimierz Żelawski — m. Dubno i m-ka Radziwiłłów, Młynów pow. dubieńskiego.

Do każdej z wymienionych prac dołączony będzie krótki zarys historyczny rozwoju gospodarczego opisywanych miast i osiedli — pióra dr. Juliana Niecia, oraz zagadnienia samorządowe w opracowaniu mgr. Stanisława Landego.

Wymienione opisy monograficzne mają być ogłoszone drukiem w 1938 roku przez Instytut Gospodarczy Ziemi Wschodnich w Warszawie i stanowić będą ważny przyczynek do poznania potrzeb i kierunków rozwojowych gospodarstwa społecznego na Wołyniu.

W dalszym rozwoju łączności pracy z instytucjami centralnymi odbyło się posiedzenie Komisji Ekonomicznej w dniu 19.XII 1937 roku, na którym, przy udziale: przedstawiciela Instytutu Gospodarczego Ziemi Wschodnich w Warszawie — w osobie dr. Stanisława Orsini-Rosenberga, oraz przedstawiciela Komisji Badań Naukowych Ziemi Wschodnich przy Prezydium

Rady Ministrów w Warszawie — w osobie prof. dr. Witolda Krzyżanowskiego z Lublina — przedyskutowano sprawę koordynacji prac ekonomiczno-statystycznych na Wołyniu.

IV. DZIAŁALNOŚĆ ODCZYTOWA.

W okresie sprawozdawczym Komisja Ekonomiczna odbyła 9 posiedzeń wewnętrznych i zorganizowała 8 zebrań naukowych z następującymi referatami:

1) Stanisław Boryssowicz — Interwencja państwowa w sprawie opłacalności produkcji rolnej w Polsce.

2) Roman Krajewski — Struktura obecnych badań geologicznych prowadzonych przez Państwowy Instytut Geologiczny na terenie Wołyńa.

3) Józef Poniatowski — Problem przeludnienia wsi a rola Ziemi Wschodnich.

4) Władysław Wielhorski — Czy „obszczina” rosyjska jest przedszkolem bolszewizmu.

5) Stanisław Małkowski — Bogactwa geologiczne Wołyńa.

6) Bolesław Wścieklica — Problem podniesienia gospodarczego Ziemi Wschodnich.

7) Józef Skrzypek — O etatyzacji lasów państwowych.

8) Ignacy Dziadosz — Zagadnienie rolnicze Polesia Wołyńskiego.

V. STUDIA GEOLOGICZNE.

Do sfery zainteresowań Komisji Ekonomicznej należy również opracowanie, z punktu widzenia ekonomicznego, wyników badań geologicznych, prowadzonych na terenie Wołyńa przez Państwowy Instytut Geologiczny.

SPRAWOZDANIE
ZE STANU PLACÓWEK NAUKOWYCH
WOŁYŃSKIEGO T-WA PRZYJACIOŁ NAUK

za okres od 1.I 1935 — 31.XII 1937.

I. BIBLIOTEKA.

Publikując niniejsze pierwsze sprawozdanie ze stanu i działalności Biblioteki, należy na wstępie przytoczyć krótką historię jej powstania. Utworzona została jako Biblioteka Publiczna 12 grudnia 1922 r. przez grono ludzi dobrej woli z zadaniem szerzenia kultury na terenie m. Łucka. Charakter jej był głównie oświatowy, na co wpłynął skład księgozbioru, obejmującego prawie wyłącznie beletrystykę. Ten dział późniejszej Biblioteki T-wa urochomiony całkowicie od pierwszej chwili,—prze-trwał do dziś dnia w formie wypożyczalni czynnej przy Towarzystwie i spełniającej nadal swą pierwotną funkcję.

W r. 1923 dzięki staraniom szeregu osób z dr Zygmuntem Morwitzem, ówczesnym Konserwatorem Wojewódzkim na czele, Biblioteka Publiczna otrzymała przy poparciu prof. O. Balzera od Towarzystwa Naukowego we Lwowie duży księgozbiór, wynoszący po odliczeniu wielkiej ilości dubletów około 15 tys. tomów. Księgozbiór powyższy, przekazany w formie wieczystego depozytu, miał stać się, w intencjach tak inicjatorów jak i ofiarodawców, warsztatem regionalnych praw badawczych na terenie Wołynia. Niestety przez lat z górą 10 był on zupełnie nieuporządkowany i dostępny tylko dla nielicznych, wytrwałych szperaczy.¹⁾ Dopiero od lipca 1934 r. przystąpiono do inwentaryzacji i katalogowania działu naukowego, które to czynności zakończono prawie zupełnie do końca r. 1937. Należy przy tym zaznaczyć, że biblioteka nie posiadała żadnego inwentarza tak, że stan jej przy objęciu można ustalić tylko w przybliżeniu po odjęciu od ogólnej liczby skatalogowanych pozycji cyfry wpływów za l. 1934 — 1937. Wyniesie on w przybliżeniu około 22 tysięcy tomów. Księgozbiór powiększył się w okresie spr-

¹⁾ Por. „Księga pamiątkowa T-wa Biblioteki Publicznej w Łucku” — rękopis Bibl. W. T. P. N. Nr 114.

wozdawczym o 4.328 tomów. W okresie sprawozdawczym skatalogowano cały księgozbiór naukowy, wprowadzając dwa osobne inwentarze: dzieł i wydawnictw ciągłych. Zaprowadzono katalog alfabetyczny (tytułów), jak również przystąpiono do sporządzania katalogów działowych, które zostaną ukończone w r. 1939. Z tą chwilą będzie można podać statystykę księgozbioru wg. działów naukowych. Biblioteka jest prowadzona wg. systemu *numerus currens*. Równocześnie utworzono dział rękopisów, gromadząc w nim materiały rękopiśmienne dotyczące Wołynia.

Powstałe w styczniu 1935 r. Wołyńskie T-wo Przyjaciół Nauk przejęło na własność Bibliotekę Publiczną. W przeciwieństwie do poprzedniego okresu podstawą Biblioteki T-wa jest księgozbiór naukowy. Istniejący nadal dział beletrystyki został wyodrębniony, jak wspomniano, w osobną wypożyczalnię.

DANE STATYSTYCZNE.

a) *Księgozbiór naukowy.*¹⁾

Stan na dzień 1.I. 1938 r.

Dzieł	15.595 w 18.729 tomach
Czasopism	499 w 2.899 "
Map i planów	200

Dzieła skatalogowane według języków:

	Dzieł:
1) Polski	11.079
2) Niemiecki	2.785
3) Francuski	723
4) Łaciński	323
5) Rosyjski	178
6) Ukraiński	138
7) Czeski	125
8) Angielski	73
9) Włoski	65

¹⁾ W zestawieniu uwzględniono tylko jednostki skatalogowane, z dzieł n-ry: 1—15431, 15501—15582 i 16001—16082. Biblioteka posiada jeszcze około 2 tysięcy tomów nie skatalogowanych. Dubletów posiada Biblioteka 764 dzieł.

10) Cerkiewno-Słowiański	41
11) Szwedzki	39
12) Rumuński	11
13) Węgierski	7
14) Litewski	4
15) Hiszpański	1
16) Holenderski	1
17) Hebrajski	1
Razem .	15.595

Dzieła skatalogowane wg. wieków:

	Dzieł:	
Wiek XVI		7
" XVII		44
" XVIII		346
" XIX—XX		15.198
Razem		15.959

Czasopisma skatalogowane wg. języków.

	Czasopism:	
1) Polski		378
2) Niemiecki		59
3) Francuski		19
4) Rosyjski		15
5) Czeski		10
6) Ukraiński		6
7) Serbski		5
8) Włoski		2
9) Bułgarski		2
10) Szwedzki		1
11) Rumuński		1
12) Węgierski		1
Razem .		499

b) Wypożyczalnia:

Stan na dzień 1.I. 1938 r.

Dzieł 5,580 w 6.338 tomach

Razem więc łącznie z wypożyczalnią Biblioteką posiadała w dn. 1.I. 1938 r. dzieł (tytułów) 21.874 w 28.166 tomach.

Zestawienie nabytków.

R O K	N A B Y T K I						Zakup	Wy- miana	Dary
	Ogółem		N a u k o w e			Bele- trysty- ka			
	dziel	tomów	dziel	czaso- pism	Map				
1934 ¹⁾	536	591	191	11	1	333	365	1	170
1935	1169	1316	593	26	13	537	595	49	525
1936	1325	1601	835	106	15	369	459	237	629
1937	759	820	450	13	5	291	349	72	338
Razem	3789	4328	2069	156	34	1530	1768	359	1662

Dary w okresie 1934 — 1937.

A. Instytucje.

	Dziel:
Fundusz Kultury Narodowej (Warszawa)	312
Muzeum Wołyńskie (Łuck)	129
Urząd Wojewódzki Wołyński (Łuck)	96
Towarzystwo Naukowe we Lwowie	71
Polska Akademia Umiejętności (Kraków)	50
Instytut Bałtycki (Gdynia)	48
T-wo Przyjaciół Muzeum im. ks. Ostrogskich (Ostróg)	38
Instytut Spraw Narodowościowych (Warszawa)	29
Związek Miast Polskich (Warszawa)	21
Wołyńska Izba Rolnicza (Łuck)	15
Instytut Spraw Społecznych (Warszawa)	11
T-wo Przyjaciół Nauk w Wilnie	10
T-wo Miłośników Historii Reformacji (Wilno)	10
Polskie T-wo Krajoznawcze Okręg Wołyński (Łuck)	10
Muzeum Etnograficzne w Krakowie	9
Wydział Archiwów Państwowych (Warszawa)	9
Instytut Diecezjalny Akcji Katolickiej w Łucku	8
T-wo Przyjaciół Nauk w Lublinie	7
Izba Przemysłowo-Handlowa (Lublin)	7

¹⁾ Dla r. 1934 statystyka prowadzona od 1 lipca. W rubryce czasopisma uwzględniono jedynie roczniki pojedyncze wydawnictw nie nadsyłanych stale do Biblioteki.

Biblioteka OO. Bazylianów (Lwów)	6
Wojskowe Biuro Historyczne (Warszawa)	6
Państwowe Muzeum Archeologiczne (Warszawa)	5
T-wo Przyjaciół Nauk na Śląsku (Katowice)	5
Ministerstwo W. R. i O. P. (Warszawa)	4
T-wo Naukowe Warszawskie	3
T-wo Przyjaciół Nauki i Sztuki w Gdańsku	3
Polskie T-wo Prehistoryczne (Poznań)	2

B. Osoby pojedyncze:

p. p. 1) Adamowicz, 2) Arlet W. (a)*), 3) Bednarski A., 4) Białkowski L., 5) Buczek K. (a), 6) Bączkowski Wł. (a), 7) Chmielowska M. (a), 8) Chodkiewiczowa F., 9) Czyżewski Fl. (a), 10) Danilewiczowa M. (a), 11) Dorożyńska Z. (a), 12) Dąbkowski P. (a), 13) Dąbrowska, 14) Fall E., 15) Fitzke J. (a), 16) Gaj Ł., 17) Godlewski M., 18) Goszczyński, 19) Jacek H. (a), 20) Jaworczak Al. (a), 21) Kleindienst A. (a), 22) Koleśniczenko, 23) Kościółek J. (a), 24) Kozierowski St. (a), 25) Koponacki, 26) Krzyżak K., 27) Kubicki A., 28) Kurnicki S., 29) Leski Z., 30) Leszczyński M. (a), 31) Lisienko, 32) Macko S. (a), 33) Maj K., 34) Mardkowicz A. (a), 35) Michalski, 36) Myszkowska, 37) Nieć J. (a), 38) Nieć T. (a), 39) Neuman T., 40) Niemyski K., 41) Niepokoyczycki (a), 42) Olipra St. (a), 43) Orlik J. (a), 44) Otwinowska, 45) Pieniążek, 46) Poniatowski J. (a), 47) Pronin J. (a), 48) Przemyski K., 49) Przyłuska, 50) Pukowicz P., 51) Skowroński, 52) Sokołowski, 53) Staszczuk, 54) Straszynski, 55) Sulimirski T. (a), 56) Szabłowska, 57) Śleszyński J., 58) Titow K., 59) Wielhorski Wł. (a), 60) Wizina, 61) Wawrzeniecki St. (a), 62) Wołoszynowski J. (a), 63) Zagórski T., 64) Zajcew J. (a).

Dzieła otrzymane drogą wymiany w l. 1934—1937

1) Antykwariat Fiszlera (Warszawa)	85
2) Biblioteka Urzędu Wojewódzkiego Wołyńskiego	49
3) Antykwariat „Mól Książkowy” (Lwów)	25
4) „Rubina (Lwów)	23

*) Nota a oznacza nadesłane prace autorskie.

5) Archiwum Państwowe w Wilnie	19
6) Muzeum Ziemi Rzeszowskiej (Rzeszów)	17
7) Antykwariat Iгла (Lwów)	15
8) Instytut Bałtycki (Gdynia)	8
9) Polskie T-wo Przyrodników im. Kopernika (Lwów)	7
10) Gimnazjum Rosyjskie (Łuck)	5
11) Związek Ziemian Wołynia (Łuck)	3
12) T-wo Rozwoju Ziem Wschodnich (Warszawa)	3
13) Muzeum Narodowe w Krakowie	3
14) T-wo Naukowe im. Szewczenki (Lwów)	2
15) Biblioteka Szkoły Głównej Handlowej (Warszawa)	1
16) Inni	94

R a z e m . 359

Zestawienie dzieł przekazanych instytucjom w l. 1934—1937.

Jak zaznaczono depozyt T-wa Naukowego we Lwowie objął cały szereg dubletów, które za zgodą deponenta zostały częściowo przekazane następującym instytucjom:

1) Biblioteka Łuckiego Rzym.-Kat. T-wa Dobroczynności (Łuck)	583
2) Biblioteka Publiczna w Berezolupach	454
3) Świetlica 24 p. p. Łuck	161
4) T-wo Przyjaciół Muzeum Ks. Ostrogskich w Ostrogu	150
5) Sodalicja Mariańska Łuck	104
6) Gimnazjum Koedukacyjne Rosyjskie w Łucku	98
7) Biblioteka gromadzka Walerianówka	66
8) Biblioteka więzienna Łuck	66
9) Koło Rezerwistów Kowel	62
10) Robotniczy Instytut Oświaty i Kultury im. Żeromskiego w Łucku	60
11) Związek Rezerwistów Łuck	22
12) Muzeum Ziemi Rzeszowskiej (Rzeszów)	21

R a z e m . 1797

Publikacje periodyczne otrzymywane przez Bibliotekę.

W języku polskim:

- 1) Archeion, 2) Ateneum Wileńskie, 3) Biuletyn Historii Sztuki i Kultury, 4) Biuletyn organizacyjny Zrzeszenia byłych

wychowanków Liceum Krzemienieckiego, 5) Biuletyn Polsko-Ukraiński, 6) Biuletyn Prasowy Światowego Związku Polaków z zagranicy, 7) Biuletyn Wydawniczy Księgarni św. Wojciecha, 8) Caritas, 9) Chowanna, 10) Droga Pracy, 11) Druh—Amicus, 12) Dziennik Urzędowy Kuratorium O, S, Wołyńskiego, 13) Ekonomista, 14) Elenchus Dioecesis Luceoriensis, 15) Głos Nauczycielstwa Wołyńskiego, 16) Komunikat Gospodarczy Wołyńskiej Izby Rolniczej, 17) Komunikat Związku Muzeów w Polsce, 18) Kosmos, 19) Kultura, 20) Kwartalny Biuletyn Informacyjny. Wydawnictwo Biura Delegata Ministerstwa W. R. i O. P. do spraw ochrony przyrody, 21) Kwartalnik Historyczny, 22) Mały Rocznik Statystyczny, 23) Marchoń, 24) Młoda Wieś, 25) Nauka Polska, 26) Ochrona Przyrody, 27) Oriens, 28) Oświata Polska, 29) Pamiętnik Muzealny, 30) Pamiętnik Lubelski, 31) Polacy Zagranicą, 32) Polska Gospodarcza, 33) Posiedzenia Naukowe Państwowego Instytutu Geologicznego, 34) Przegląd Historyczno-Wojskowy, 35) Przegląd Archeologiczny, 36) Przewodnik Historyczno-Prawniczy, 37) Rocznik Gdański, 38) Rocznik T-wa Przyjaciół Nauk na Śląsku, 39) Rocznik Wołyński, 40) Rocznik Ziemi Wschodnich, 41) Samorząd Miejski, 42) Skiba, 43) Spójnia, 44) Sprawy Narodowościowe, 45) Sprawy Pedagogiczne, 46) Sprawozdania z czynności i posiedzeń Polskiej Akademii Umiejętności, 47) Sprawozdania Izby Przemysłowo-Handlowej w Lublinie, 48) Sprawozdania Izby Rzemieśniczej w Łucku, 49) Sprawozdania Wołyńskiej Izby Rolniczej, 50) Sprawozdania Funduszu Kultury Narodowej, 51) Sprawozdania z działalności Funduszu Pracy, 52) Szpargały, 53) Światowit, 54) Tęcza, 55) Turystyka, 56) Turysta w Polsce, 57) Wiadomości Archeologiczne, 58) Wiadomości Historyczno-Dydaktyczne, 59) Wiadomości Literackie, 60) Wiadomości Numizmatyczno-Archeologiczne, 61) Wiadomości Statystyczne, 62) Wołyńskie Wiadomości Techniczne, 63) Wołyńskie Wiadomości Rzemieśnicze, 64) Wierchy, 65) Wołyń, 66) Wschód, 67) Z. N. P. Organ Krakowskiego Okręgu Z. N. P., 68) Ziemia, 69) Ziemia Czerwieńska, 70) Ziemia Wołyńska, 71) Znicz, 72) Z Otchłani Wieków, 73) Życie Katolickie, 74) Życie Krzemienieckie.

W językach obcych:

1) Cerkwa i Narid, 2) Rilnyk, 3) Szlach, 4) Ukraińska Nywa, 5) Wołyńskie Słowo, 6) Za Sobornist', 7) Wolhynische Blätter.

Korzystanie z Biblioteki *)

A) Wypożyczenia: 1935 r. dzieł 320
 1936 " " 563
 1937 " " 1042

B) Frekwencja w czytelnii:

Rok	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
1934	—	—	—	—	—	—	154	289	254	126	105	100
1935	50	131	105	109	64	38	21	116	146	128	143	123
1936	139	106	134	171	103	91	38	75	82	93	120	94
1937	87	57	56	62	21	34	24	35	45	46	42	36

Razem 1934 r. — 1028
 1935 " — 1184
 1936 " — 1246
1937 " — 535
 3993

W tym korzystano w r. 1935 z rękopisów 5
 1936 20
 1937 46

*) Podane poniżej zestawienia nie dotyczą wypożyczalni, a więc dzieł beletrystycznych. Biblioteka wraz z czytelnią jest czynna codziennie z wyjątkiem świąt od godz. 10—2 przed poł. i od 4—7 po południu. Brak własnego, a co za tym idzie odpowiedniego lokalu, tamuje napływ czytelników, którego spadek jest wynikiem wzmożenia się działalności T-wa, a tym samym zajmowania lokalu bibliotecznego na posiedzenia i zebrania.

C. Wypożyczenia zamiejscowe.

R o k	Wypożyczenia nazewnątrz				Wypożyczenia z zewnątrz		
	Instytucje	Osoby	Druki	Rękopisy	Bibliot. wypożycz.	Druki	Rękopisy
1935	1	3	4	—	3	15	2
1936	1	5	7	4	5	43	12
1937	3	9	16	10	10	76	27

D) Kwerend biblioteczno-archiwalnych załatwiono:

w r. 1935	—	nie notowane
1936	—	14
1937	—	50

Dział rękopisów *)

Dział rękopisów został stworzony z chwilą przejęcia Biblioteki przez Wołyńskie T-wo Przyjaciół Nauk. Podstawę jego utworzyły rękopisy przejęte z Muzeum Wołyńskiego wraz z paroma drobnymi darami. Zbiór powiększył się w r. 1935 przez a) przejęcie materiałów archiwalnych z Muzeum im. ks. Ostrogskich w Ostrogu b) przez zdeponowanie archiwum m. Dubna z lat 1848 — 1917. W r. 1936 było do zanotowania parę drobnych darów, natomiast w r. 1937 Biblioteka otrzymała w formie depozytu dwa większe zespoły, a to a) archiwum gminy Katerburg b) archiwum m. Kowla sięgające końca XVIII w. Rok 1937 zaznaczył się drugim, oprócz ilościowego wzrostu rękopisów, b. dodatnim objawem. Mianowicie w roku tym poraz pierwszy można było zanotować szereg prywatnych ofiarodawców, dotychczas bowiem składano rękopisy jako depozyty, które następnie wycofywano. Tak wycofał

*) por. Nieć J., Dział rękopisów Biblioteki W. T. P. N. Archeion XIV (1936).

w r. 1936 p. kpt. Leja zdeponowane przez siebie b. ciekawe archiwum rodzinne Ordów (XVI — XIX w.), tak J. Jaworska archiwum Grotowskich, h. Przerowa (XVII — XX w.).

Stan działu rękopisów na dzień 1 stycznia 1938 r.

Rękopisów zainwentaryzowanych:

a) różnych	223
b) depozyt m. Dubna	194
c) depozyt gm. Katerburg	31
d) depozyt m. Kowla	258

R a z e m 706

Rękopisów (plik) uporządkowanych 90

Dyplomów 55

Pozostaje do uporządkowania akt luźnych około 1000 sztuk.

W r. 1936 zapoznał się z działem rękopisów delegat Wydziału Archiwów Państwowych p. dr. A. Moraczewski.

Z materiałów archiwalnych korzystały m. in. nast. osoby: prof. dr. L. Białkowski (Lublin), p. N. Gielncianka (Lublin), p. L. Grocholski (Warszawa), prof. dr. W. Hahn (Lwów), doc. dr. T. Kuczyński (Warszawa), dr. E. Latacz (Kraków), dr. St. Herbst (Warszawa), p. Muszyńska-Krasnowola (Krzemieniec), Muzeum ks. Czartoryskich (Kraków), dr. H. Rappaport (Kowel), inż. K. Teleżyński (Łuck), dr. H. Waniczówna (Kraków).

II. M U Z E U M.

Muzeum Wołyńskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Łucku, założone w roku 1929 jako własność Wołyńskiego Towarzystwa Krajoznawczego i Opieki nad Zabytkami, od roku 1935 przeszło w posiadanie nowozałożonego Wołyńskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Muzeum liczyło w chwili przejęcia 4375 n-rów inwentarzowych; ostatnio po gruntownej reorganizacji posiada około 9,000 nr. inwentarza i rozpada się na cztery zasadnicze działy: I. *Dział przyrodniczy*, obejmujący a) pokaźną kolekcję entomologiczną, b) bogaty zielnik roślin wołyńskich, c) okazy fauny dyluwialnej, oraz próbki ekspozycji geologicznych. II. *Dział archeologiczny* z szeregiem wykopalisk od neolitu aż do wczesnohistorycznego okresu. III. *Dział historyczno-artystyczny*, ilościowo największy, wśród

którego widzimy duży zbiór kafli od XIV — XIX w., okazy porcelany wołyńskiej, i największy w Polsce zbiór skarbów monet, głównie z XVII w. IV. *Dział etnograficzny* przedstawia całokształt materialnej kultury ludu wołyńskiego¹⁾.

Zbiory poszczególnych działów wzrastają bądź drogą samodzielną badań terenowych (przyroda, archeologia, etnografia), bądź drogą zakupu lub darów. Osobną pozycję stanowią depozyty w liczbie 27.

Dary na rzecz Muzeum złożyły następujące osoby: Adamowiczowa H., Androszenko, Baliński Wł., Baraniecki M., Baranowski, Batowski, Bednarski A., Berezowski, Biłobran, Birar, Bogacki Wł., Bondawa D., Borysiuk M., Chodkiewiczowa F., Cisaruk A., Damienin A., Darkiewicz J., Doleżał, Dostojnikowa, Dutkiewicz J., Dziaczuk W., Erzwoldsen, Feliński Z., Filipczuk P., Gan R., Głodinek A., Głowacki, Godlewski M., Halkiewicz, Harasim, Harkun St., Hermaszewski J., Hurkowska M., Jachniewicz, Jakonowicz, Jasiński, Józewska J., Józewski H., Klimec J., Klink K., Kobyłecki A., Konowaluk A., Korzeniowski A., Kowalczuk A., Kowalewska P., Krajewski R., Kraus, Kryształko L., Krzyżanowska, Kuria Biskupia w Łucku, Kusik A., Lamel W., Lech Bł., Leja Wł., Leski Z., Lisiecka M., Łabuda, Łandowska A., Łomaza, Maciejewicz A., Maliński J., Martynowski P., Marynowicz B., Mendaluk J., Mianowska, Mielezskiewicz, Mielnikowa M., Michalik, Muszyński Br., Nieć J., Olszamowski. Ołdakowski, Ostrowska J., Owerczuk A., Paszkowski L., Piaszczyńska L., Piątkowski T., Peretiatkowiczowa E., Podgórski Wł., Podlewski M., Policijny Klub Sportowy w Krzemieńcu, Post-runek P.P. w Poczajowie, Pośpiszyl E., Prusiewicz A., Przemyski K., Przybysz, Redka J., Rewski Zb., Romanowski J., Sałacki J., Sawery F., Siemiński M., Sierakowski, Skorupska M., Stadniuk M., Swereda J., Szenkielewski T., Szewczuk J., Sy-petkowski Zb., Tebiszewski M., Trabszyna Z., Wadowski F., Walentowski Fr., Warpechowski St., Warobiaja M., Weisman A., Wiñciuk, Wiszenko P., Wiśniewski Z., Witwicki G., Wołosiewicz, Wojnicz A., Woźniak K., Zagórski W., Zajączkowski D., Zajkowski, Zarządy Gmin: Antonówka pow. Sarny, Chotia-

1) Zob. art. J. Fitzkego o Muzeum w Ziemi nr 11—12 (1937).

czów pow. Włodzimierz, Boremel pow. Dubno, Buderaż pow. Zdołbunów, Grzybowica pow. Sarny, Hoszcza pow. Równe, Huszcza pow. Luboml, Jarosławicze pow. Dubno, Kniakininek, Kołki pow. Łuck, Mołodno, Korytnica pow. Włodzimierz, Maniewiczze pow. Kowel, Mikulicze pow. Włodzimierz, Mizocz pow. Zdołbunów, Młynów pow. Dubno, Poddębce pow. Łuck, Radziwiłłów pow. Dubno, Rafałówka pow. Sarny, Szack pow. Luboml, Szczurzyn pow. Łuck, Tesłuchów pow. Dubno, Torczyn pow. Łuck, Tuczyn pow. Równe, Warkowicze pow. Dubno, Zdołbica pow. Zdołbunów, Zgorany pow. Luboml, Zeman W., Zielniczuk, Związek Harcerski w Łucku.

Ogółem 137 ofiarodawców złożyło 864 przedmioty do następujących działów:

Archeologicznego	164
Historyczno-artystycznego	244
Etnograficznego	476

ponadto do Muzeum przekazano z Urzędu Konserwatorskiego w Łucku ponad 10.400 historycznych monet głównie z XVII w., a pochodzących w większości wypadków ze znalezisk zwartych, jakimi są skarby.

Z darów na szczególną uwagę zasługują: duża, czworosuszna amfora neolityczna kultury ceramiki sznurowej (dar p. Adamowiczowej H.), neolityczne żarna (dar p. Baranowskiego), gliniane naczynia XVIII w. i wiele innych okazów (dar p. Bednarskiego A.), 44 hafty ludowe oraz kilka naczyń drewnianych ludowych (dar p. Birara), naczynia i narzędzia z neolitycznego grobu morawskiej ceramiki malowanej (dar p. Głowackiego), najróżnorodniejsze przedmioty z wszystkich trzech działów (dar p. Godlewskiego M.), piękny talerz, ze starej horodnickiej porcelany (dar p. Józewskiej J.), relikwiarz XVIII w., kilkanaście fotografii z XIX w. z pięknym albumem (dar p. Lei Wł.), duży zbiór zabytków neolitycznych i wczesnohistorycznych (dar p. Leskiego Z.), portret Reginy z Hoyskich (dar p. Rewskiego Zb.), kafle i ceramika z XVIII w. (dar p. Witwickiego G.), 20 naczyń ceramiki ludowej (dar p. Wiñciuka).

Muzeum było otwarte dla zwiedzających codziennie z wyjątkiem wtorków w godz. 10—14.

W okresie trzyletnim zwiedziło Muzeum osób:

Rok	50 gr	25 gr	10 gr	Darmo	Razem
1935	212	122	1854	671	2859
1936	217	59	1462	516	2254
1937	277	71	1758	173	2279
Razem	706	252	5074	1360	7392

Na ogólną sumę 7.392 większość stanowią wycieczki, które rekrutują się z młodzieży szkolnej Łucka i okolicy, oraz szeregowych miejscowego garnizonu. Do wycieczek z poza Wołynia zaliczyć należy: Gimnazjum Koedukacyjne w Radziechowie, Kursy Obozu Wędrownego Stołecznego Komitetu Pomocy Dzieciom i Młodzieży № 6, 15 i 16 w Warszawie, Obóz Kajakowy Krzemieniec—Pińsk—Grodno, Związku Osadników Ognisko № I w Warszawie, Obóz Wędrowny Związku Osadników w Wilnie, Słuchacze Wydziału Grafiki Państwowej Szkoły Sztuki Zdobniczej w Poznaniu, wycieczka Prehistoryków U. J. w Krakowie, wycieczka szkolna z Warszawy, uczestnicy XI Zjazdu Lekarzy Internistów Polskich w Łucku.

Spośród zaś wielu osób z poza Wołynia zwiedzili między innymi Muzeum pp.: Bączkowski W. (Warszawa), Berkan K. (Poznań), ks. Bross St. (Poznań), Godlewski M. (Łódź), ks. Kominek B. (Katowice), Orsini-Rosemberg (Warszawa), Przyborski M. (Warszawa), Surynowa-Wyczółkowska J. (Warszawa), Zachemski J. (Kraków), Zembrzusi W. (Warszawa). Z osób z zagranicy: Bailly Rosa (Paryż), Kupka E. (Londyn), Markiewiczówna W. (Ryga), Orłowski A. (Paryż), ks. Servignat A. (Francja), Vupska M. (Londyn).

W związku z planem rozwoju Muzeum zapoznała się ze zbiorami w roku 1936 p. dr. Zofia Przeworska, referent dla spraw muzealnych przy Ministerstwie W. R. i O. P., w r. 1937 p. dr. Zawistowski, naczelnik Wydziału Oświaty i Kultury przy Ministerstwie W. R. i O. P.

Poza częścią wystawową w skład muzeum wchodzi niewielki magazyn naukowy, zorganizowany w roku 1936/37, przy

którym została urządzona pracownia techniczna dla konserwacji zabytków archeologicznych i etnograficznych. W magazynie tym, zaopatrzonym w odpowiednie półki i pudła pomieszczono, przy zachowaniu alfabetycznego układu w obrębie poszczególnych powiatów województwa wołyńskiego, naukowy materiał archeologiczny i etnograficzny zakonserwowany, zinwentaryzowany i przygotowany do specjalnych opracowań przez fachowców.

Ze zbiorów muzealnych korzystali z *Krakowa*: dr R. Jamka, dr G. Leńczyk, p. A. Nasch, prof. L. Piotrowicz, p. Sağajłówna, prof. T. Sulimirski, p. A. Szlankówna, — z *Równego*: prof. Żuk, — z *Warszawy*: p. Budziłłowicz, prof. E. Frankowski, dr R. Jakimowicz i dr Z. Podkowińska, — z *Wilna*: p. Baudys i prof. K. Moszyński.

III. POŁOWA PRACOWNIA ENTOMOLOGICZNA im. ZYGMUNTA MOKRZECKIEGO W SIEKIERZYCACH.

Polowa stacja entomologiczna mieści się w specjalnie na ten cel wynajętym domku parterowym, przy szosie, na skraju lasów nadleśnictwa Kiwerce, w odległości około 14 km. na północny-wschód od Łuck. Pracownia polowa obejmuje 3 izby i ciemnię fotograficzną. Izby zostały wyposażone w kompletny sprzęt codziennego użytku, obliczony na pomieszczenie jednocześnie czterech pracowników. Inwentarz przyrządów i pomocy naukowych obejmuje m. in. ekran, turgorator i pułapkę Dalla, nie licząc drobniejszego sprzętu. Naprzeciw pracowni polowej, po drugiej stronie szosy, wznosi się na dość dużym zrębie leśnym wieża entomologiczna wysokości 5 m. konstrukcji drewnianej, służąca do połowów owadów:

1. nocnych na latarnię oświetlaną lampą amperową o sile światła około 300 świec,
2. na przynętę sztuczną,
3. na samice.

Teren pod budowę wieży entomologicznej oraz materiał budulcowy otrzymało Towarzystwo z Dyrekcji Lasów Państwowych w Łucku całkowicie bezinteresownie. Pracownia została uruchomiona w r. 1935.

IV. PRACOWNIA PRZYRODNICZA W ŁUCKU.

Zorganizowana w r. 1936 mieści się w jednym pokoju, użyczonym T-wu przez Dyрекcję Gimnazjum Państwowego im. T. Kościuszki zupełnie bezinteresownie, za co Towarzystwo składa na tym miejscu najserdeczniejsze podziękowanie. Pracownia jest wyposażona w sprzęt użytkowy (własność T-wa), a to: stół, 3 krzesła, 3 szafy, 2 stelarze siedmiorzędowe na pudła zielnikowe, 1 półkę na książki. Sprzęt naukowy częściowo pochodzi z własnych zakupów Towarzystwa, częściowo jest używany przez Gimnazjum Państwowe (mikroskop) i Ministerstwo Rolnictwa i Reform Rolnych (świder torfowy).

Biblioteka podręczna obejmuje podstawowe dzieła dotyczące florystyki i entomofauny Wołynia. Pracownia dysponuje również szeregiem map, wykresów i zestawień sporządzonych na miejscu.

W pracowni przechowuje się zbiory powstałe wyłącznie na drodze badań poszczególnych członków Towarzystwa.

Stan zbiorów na dzień I. 1938 r.:

Dział entomologiczny. Dział entomologiczny posiada 45 pudeł entomologicznych wypełnionych materiałem oznaczonym, w tym 42 pudła motyli (Lepidoptera) i 4 pudła błonkoskrzydłych (Chaeminoptera). Około 700 sztuk błonkoskrzydłych jest oznaczonych przez profesora Noskiewicza we Lwowie.

Zbiory fotograficzne tego działu, obejmują ponad 200 sztuk klisz z odbitkami.

Dział botaniczny. Dział botaniczny posiada 44 pudeł zielnikowych i 27 tek kartonowych z oznaczonymi i etykietowanymi gatunkami roślinnymi, oraz 12 pudeł na zbiory mchów i porostów (razem ponad 200 okazów). Zbiory fotograficzne tego działu obejmują: 155 klisz i tyleż odbitek fotograficznych naklejonych na kartony ponumerowane, z opisem zdjęcia i datą. Zbiory fotograficzne obejmują następujące grupy:

- a) Rośliny Wołynia.
- b) Zespoły roślinne (lasy, łąki, torfowiska, stepy).
- c) Rezerwaty.
- d) Zabytki przyrodnicze.

Literatura.

1) **Fitzke J.**, O kilku okazach dawnej broni, znajdującej się w Muzeum Wołyńskiego T-wa Przyjaciół Nauk w Łucku. — Barwa i Broń 1937 nr 1.

2) **Tenże**, Muzeum Wołyńskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Łucku — Ziemia, 1937 nr 11 — 12.

3) **Hertel St.**, Nowa placówka naukowa na Wołyniu — Kuryer Naukowo-Literacki, 1937.

4) **Macko S. i Pronin J.**, Wieża entomologiczna, jej budowa i zastosowanie. Łuck 1936.

5) **Nieć J.**, Dwie rzadkie pieczęcie z XVIII wieku — Wiadomości num.-archeologiczne, t. XVIII (1937).

6) **Tenże**, Pięć nieznanych druków z XVIII wieku — Przegląd Biblioteczny, R. XI (1937).

7) **Tenże**, Dział rękopisów Biblioteki Wołyńskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Łucku — Archeion, T. XIV (1936).

Toż jako osobna odbitka nakładem T-wa. Warszawa 1937.

Sprawozdanie

za
1 kwietnia 1935 r.

DOCHODY:

1. Składki członkowskie		4072.10
2. Wypożyczalnia książek		12947,25
3. Muzeum (opłaty wstępu i nalepki)		2766.62
4. Odczyty		401.62
5. Subwencje:		
Samorządów wołyńskich	18779.49	
Funduszu Pracy	66889.79	
Banków i przedsiębiorstw państw.	17500.—	103169.19
		123356.78
Niedobór		5051.08
		128407.86
R a z e m:		128407.86

finansowe

okres
— 31 grudnia 1937 r.

WYDATKI:

1. Badania geologiczne		45670.59
2. " przyrodnicze		8346.14
3. " archeologiczne		3058.46
4. " etnograficzne		574.90
5. Prace archiwalne		948.80
6. " komisji ekonomicznej		8655.91
7. Utrzymanie biblioteki:		
zakup książek	6311.—	
inventaryzacja, konserwacja i uposażenie personelu	23727.46	
zwrócone kaucje	1537.—	31575.46
8. Utrzymanie Muzeum:		
nabyte eksponaty	1360.14	
inventaryzacja, konserwacja i uposażenie personelu	7788.53	9148.67
9. Lokal i wydatki gospodarcze		11590.70
10. Inwentarz — uzupełnienia		1264.—
11. Wydatki administracyjne i biurowe		7203.43
12. Wyjazdy		370.80
		128407.86
R a z e m:		128407.86

ZARZĄD
Wołyńskiego Towarzystwa
Przyjaciół Nauk

S P I S
CZŁONKÓW TOWARZYSTWA
na dzień 1 stycznia 1938 r.

A. Członkowie wspierający.

1. Cukrownia „Szańców” — Równe.
2. Dowództwo Brygady K. O. P. „Wołyń” — Dubno.
3. Gmina m. Łucka — Łuck.
4. Józewski Henryk, Wojewoda Wołyński — Łuck.
5. Korpus Oficerski 24 p. p. — Łuck.
6. Liceum Krzemienieckie — Krzemieniec,
7. Ognisko Oficerskie garnizonu Równe — Równe.
8. Okręg Wołyński Zw. Nauczycielstwa Polskiego —
Równe.
9. Okręg Wołyński Polskiego T-wa Krajoznawczego —
Łuck.
10. Towarzystwo im. Piotra Mohyły — Łuck.
11. Towarzystwo Wiedzy Wojskowej oddział w Równem—
Równe.
12. Wydział Powiatowy — Krzemieniec.
13. Wydział Powiatowy — Dubno.
14. Zakłady Przemysłowe „Vitrum” — Warszawa.
15. Zeman Waclaw — Łuck.
16. Związek celowy Powiatów Śląskich dla eksploatacji
kamieniołomów — Katowice.

B. Członkowie czynni.

1. Ciałowicz Jan — Warszawa.
2. Czerniatowiczowa Janina — Łuck.
3. Djakonenko Włodzimierz — Łuck.
4. Dutkiewicz Józef — Lublin.
5. Hoffman Jakub — Równe.

6. Jasiński Marian — Łuck.
7. Jaworzak Aleksander — Łuck.
8. Kisiel Leon — Włodzimierz.
9. Lenkiewicz Walery — Łuck.
10. Lipiński Stanisław — Zaturce, pow. Horochów.
11. Macko Stefan — Łuck.
12. Mączak Franciszek — Krzemieniec.
13. Nieć Julian — Łuck.
14. Nowak Józef — Łuck.
15. Nowicki Eustachy — Równe.
16. Opolski Zdzisław — Krzemieniec.
17. Poniatowski Józef — Warszawa.
18. Przemyski Kazimierz — Łuck.
19. Rakowski Bronisław — Warszawa.
20. Sheybal Stanisław — Krzemieniec.
21. Tymoszenko Sergiusz — Łuck.

C. Członkowie zwyczajni.

1. Alland Artur — Łuck.
2. Bednarski Alfons — Kowel.
3. Białkowski Leon — Lublin.
4. Boryssowicz Stanisław — Łuck.
5. Brzeziński Włodzimierz — Warszawa.
6. Buyko Tadeusz — Dubno.
7. Ceceniowski Stanisław — Łuck.
8. Chmielowski Zygmunt — Łuck.
9. Czarnocki Stefan — Krzemieniec.
10. Czerwiński Zygmunt — Ołyka.
11. Czystowska Janina — Równe.
12. Dąbrowski Aleksandar — Królewsczyzna, woj. Wileńskie.
13. Dorożyńska Elżbieta — Krzemieniec.
14. Drapella Juliusz — Kowel.
15. Dworakowski Tadeusz — Łuck.
16. Gaj Łukasz — Równe.
17. Giziński Marian — Łuck.
18. Godlewski Mikołaj — Łódź.
19. Góra Edward — Kowel.

20. Gordziałkowski Wacław — Łuck.
21. Grochowski Roman — Łuck.
22. Gumiński Tadeusz — Łuck.
23. Jackiewicz Apolinary — Łuck.
24. Jakszewicz Franciszek — Łuck.
25. Kański Adam — Łuck.
26. Korpus Oficerski 24 p. p. — Łuck.
27. Kościołek Jan — Łuck.
28. Krasicki Mikołaj — Dubno.
29. Krzyżanowski Tadeusz — Turyczany, pow. Włodzimierz.
30. Kubicki Zygmunt — Kowel.
31. Laskowski Jan — Łuck.
32. Leszczyński Jan — Łuck.
33. Leszczyński Mieczysław ks. — Dubno.
34. Lewicki Kazimierz — Łuck.
35. Lipiński Włodzimierz — Łuck.
36. Masłów Leonid — Łuck.
37. Niżnikiewicz Dymitr — Zdołbunów.
38. Oficerski Fundusz Pułkowy 23 p. p. — Włodzimierz.
39. Olizar Andrzej — Kisielin, pow. Łuck.
40. Piwnicki Witold — Tarew.
41. Podolski Mieczysław — Łuck.
42. Pruszyński Andrzej — Pustomyty, pow. Równe.
43. Puławski Ignacy — Lublin.
44. Rappaport Herman — Ratno.
45. Raszba Borys — Łuck.
46. Rewski Zbigniew — Łuck.
47. Staniewicz Antoni — Łuck.
48. Szewczyk Wacław — Łuck.
49. Szulmiński Mieczysław — Dubno.
50. Śleszyński Józef — Łuck.
51. Titow Konstanty — Łuck.
52. Wielhorski Michał — Wilno.
53. Wirszyło Jerzy ks. — Łuck.
54. Witkowski Stanisław — Łuck.
55. Wojnicz Adam — Łuck.
56. Wołoszynowski Joachim — Łuck.

57. Zadróżny Mieczysław — Krzemieniec.
 58. Załęski Stanisław — Ujście, pow. Kostopol.
 59. Zieliński Jan — Ołyka.
 60. Żurakowski Antoni — Łuck.
-

K
13036